

EUROBAROMETER 70

DE PUBLIEKE OPINIE IN DE EUROPESE UNIE

HERFST 2008

NATIONAAL RAPPORT

NEDERLAND

Dit onderzoek is opgedragen aan en gecoördineerd door het directoraat-generaal Communicatie.

Dit rapport is geschreven voor de Vertegenwoordiging van de Europese Commissie in Nederland door TNS NIPO.

Dit document vertegenwoordigt niet de visie van de Europese Commissie. De interpretaties en meningen in dit document komen voor rekening van de auteurs.

Inhoud

	Introductie	2
<hr/>		
1	Nederlandse context	4
1.1	Situatie in Nederland	4
1.2	Nederland ten opzichte van andere landen	8
1.3	Verwachtingen van de toekomst in Nederland	10
1.4	Belangrijke onderwerpen in Nederland	16
1.5	Vertrouwen in maatschappelijke instellingen	18
<hr/>		
2	De Europese Unie	22
2.1	Situatie in de Europese Unie	22
2.2	Kennis van de Europese Unie	23
2.3	Houding ten opzichte van de Europese Unie	27
2.4	Verwachtingen van de toekomst van de Europese Unie	30
2.5	Betekenis van het lidmaatschap van de Europese Unie	31
2.6	Beleid van de Europese Unie	34
2.7	Niveau van de besluitvorming: nationaal versus Europees	35
2.8	Uitbreiding van de Europese Unie	36
2.9	Budget van de Europese Unie	37
2.10	De Europese Unie en globalisering	39
<hr/>		
3	Het gewapende conflict in Georgië	40
3.1	Kennis Georgisch-Russisch conflict	40
3.2	Welke actor belangrijkste 'peace maker' in conflict?	40
3.3	Conflict van invloed op zekerheid Europese energie?	41
<hr/>		
4	Samenvatting en conclusies	43
<hr/>		
	Bijlagen	
1	Technische specificatie	
2	Vragenlijst	
<hr/>		

Introductie

De Eurobarometer is een grootschalig onderzoek dat wordt gehouden onder burgers van de 27 lidstaten van de Europese Unie en drie kandidaat-lidstaten (Kroatië, Turkije en de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië) en de Turks-Cypriotische gemeenschap in het gebied dat niet door de regering van de Republiek Cyprus wordt gecontroleerd. In opdracht van de Europese Commissie wordt dit onderzoek sinds 1973 uitgevoerd. In deze peilingen wordt ingegaan op de houding van Europeanen tegenover de ontwikkelingen in de EU in het algemeen en op de houding van de bevolking ten aanzien van de ontwikkelingen in het eigen land.

Dit rapport geeft de bevindingen weer van de Eurobarometer die gehouden is in de maanden oktober en november van 2008 en draagt de naam 'Herfstmeting 2008'. Voor deze meting zijn in totaal 26.618 Europese burgers geïnterviewd. De Nederlandse cijfers zijn gebaseerd op 1.041 interviews. De interviews zijn *face to face* uitgevoerd.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 gaat over hoe de Nederlander zijn huidige persoonlijke levensomstandigheden ervaart en zijn verwachtingen hieromtrent voor de korte en middellange termijn. De resultaten van het onderzoek in Nederland worden vergeleken met het gemiddelde van de hele Europese Unie.

Hoofdstuk 2 behandelt de kennis over, de houding jegens en de betekenis van de Europese Unie. Wat weet de Nederlander over de Europese Unie en hoe ervaart hij of zij de werkwijze ervan? Wat betekent het lidmaatschap van de EU voor de Nederlander? Vervolgens zal er in dit hoofdstuk aandacht worden besteed aan de mening van de Nederlandse bevolking over het beleid van de EU en de prioriteiten die daarin moet worden gegeven. Ten slotte zal het gewenste niveau van besluitvorming worden besproken: nationaal versus Europees.

In hoofdstuk 3 wordt speciale aandacht besteed aan het gewapende conflict tussen Rusland en Georgië, medio 2008.

In hoofdstuk 4 zal een samenvatting van de resultaten worden gegeven met de daarbij horende conclusies.

In de bijlagen staan de technische specificaties van dit onderzoek en de vragenlijst waarop de analyse betrekking heeft. De antwoorden van de Nederlandse respondenten zijn vergeleken met het gemiddelde van de 27 lidstaten van de Europese Unie. Als er sprake is van het EU27-gemiddelde, wordt het gemiddelde van deze lidstaten bedoeld. De respondenten komen uit verschillende bevolkings-, beroeps- en leeftijdsgroepen, uit verschillende regio's van Nederland, zowel uit een stad als een dorp, hebben uiteenlopende politieke voorkeuren en een gevarieerd opleidingsniveau.

Het totale percentage komt soms uit op meer dan 100%, omdat bij de gestelde vragen soms meer antwoorden mogelijk waren. Omdat niet iedereen een antwoord kon of wilde geven, komt het totaal soms ook lager uit dan 100%. Soms veroorzaken afrondingen dat een percentage niet precies uitkomt op '100'. In andere gevallen tellen de genoemde percentages soms niet op tot '100', omdat de 'weet niet'-categorie of een andere minder relevante uitkomst niet vermeld is.

1 Nederlandse context

1.1 Situatie in Nederland

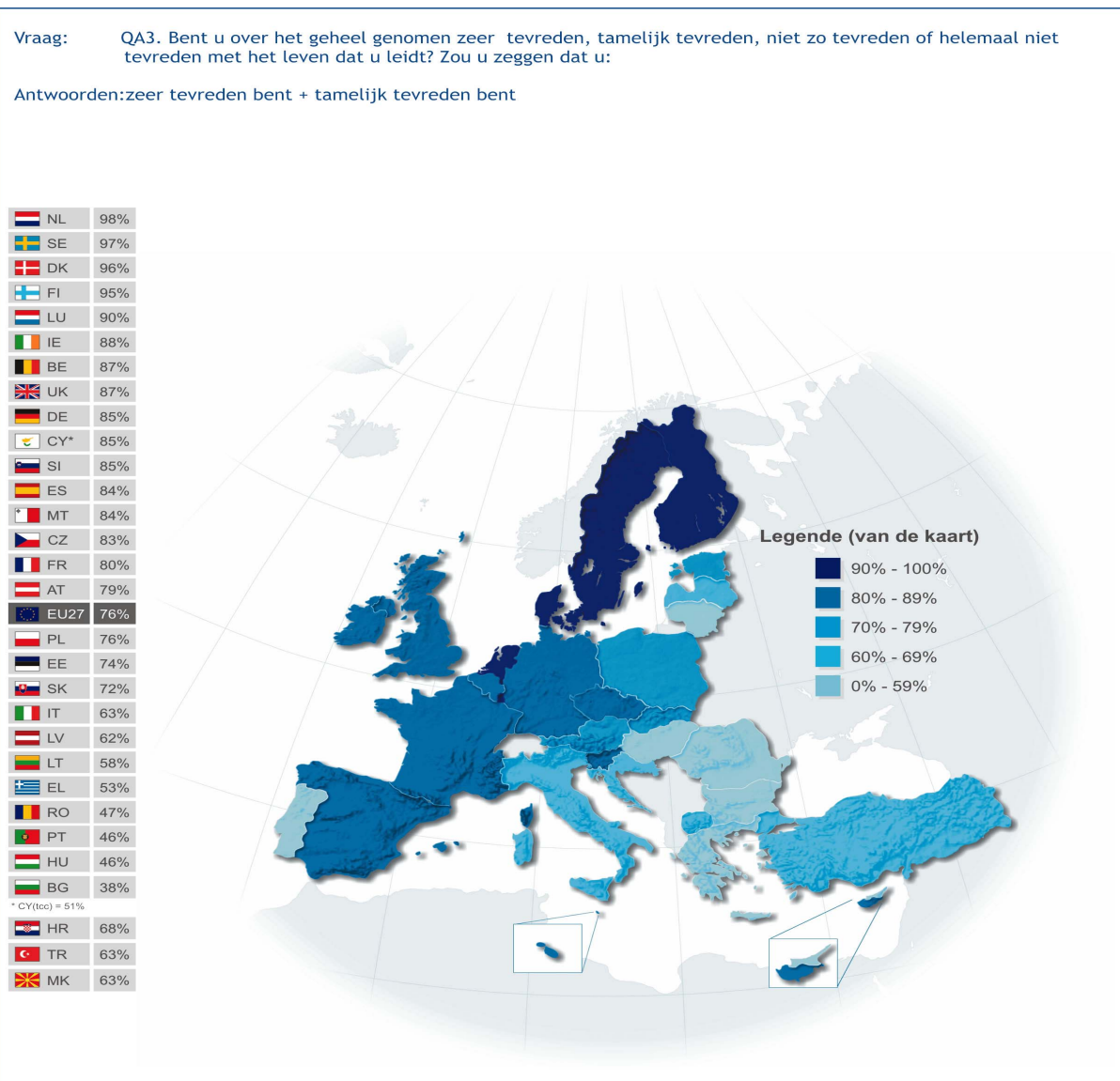
Tevredenheid met leven dat men leidt

Bijna alle Nederlanders zeggen *tevreden* te zijn met het leven dat zij leiden (98%). Iets meer dan de helft van de Nederlanders geeft zelfs aan *zeer tevreden* te zijn met het eigen leven (54%). Nederland staat met dit resultaat op nummer één van de Europese lidstaten, op de voet gevolgd door de Zweden, Denen en Finnen (van wie respectievelijk 97%, 96% en 95% aangeeft tevreden te zijn).

---

1 | Nederlanders van alle Europeanen meest tevreden met eigen leven

---

Dit beeld is vergeleken met de lentemeting ongewijzigd. Ook toen waren Nederlanders, Denen en Zweden de meest tevreden Europeanen. Het EU-gemiddelde ligt op 76%. Het minst tevreden zijn de inwoners van Bulgarije (59% van de Bulgaren zegt *ontevreden* te zijn met het eigen leven) en Hongarije en Portugal (54% van de inwoners van beide landen zegt *ontevreden* te zijn).

Vertrouwen in economie

Terwijl de ene na de andere onheilstijding over de mondiale economie naar buiten wordt gebracht, waren Nederlanders ten tijde van het veldwerk¹ nog redelijk positief. Twee op de drie mensen (67%) schatten de nationale economie als (zeer) goed in. Weliswaar waren Nederlanders in de herfst van 2006 nog een stuk positiever (destijds schatte 88% de staat van de nationale economie als (zeer) positief in), maar in vergelijking met het EU-gemiddelde (slechts 29% is positief) blijven de Nederlanders (vooralsnog) positief gestemd. Alleen de Finnen (78% schat de nationale economie als (zeer) goed in) zijn nog positiever.

Eigen werksituatie

Bijna drie kwart (72%) van de Nederlanders beschouwt zijn of haar persoonlijke werksituatie als zeer goed of behoorlijk goed. Wederom zijn het alleen de Scandinavische landen waar men even positief of nog positiever is: Denemarken (78%), Zweden (73%) en Finland (72%). Het EU-gemiddelde bedraagt 56%.

Slechts 8% van de Nederlanders geeft aan zijn of haar persoonlijke werksituatie als behoorlijk of zeer slecht te beschouwen, een percentage dat het laagste van alle EU-landen is. Twee op de tien Nederlanders (20%) weten het niet.

Eigen financiële situatie

Maar liefst 92% van de Nederlanders beoordeelt zijn of haar financiële situatie als zeer goed of behoorlijk goed. Binnen de EU geldt dat gemiddeld voor 64% van de mensen. Alleen in Zweden (91%) is een bijna even groot percentage mensen zo positief. Slechts 7% van de Nederlanders beoordeelt zijn of haar financiële situatie als zeer slecht of behoorlijk slecht.

Oordeel werkgelegenheid in eigen land

Ondanks de financiële crisis zijn nog altijd negen op de tien Nederlanders (88%) behoorlijk positief of zeer positief over de werkgelegenheid in eigen land. In de herfst van 2006 gold dat voor 91% van de Nederlanders. Alleen de Denen (91%) zijn nog iets positiever. Slechts 9% van de Nederlanders is (behoorlijk) negatief. Het positivisme van de Nederlanders en Denen is opvallend, zeker gezien de mineurstemming in een land als Zweden (48% is daar (behoorlijk) positief, terwijl dat twee jaar eerder nog voor 79% gold). In de EU-landen is gemiddeld 28% positief, terwijl dat percentage twee jaar geleden op 36% lag.

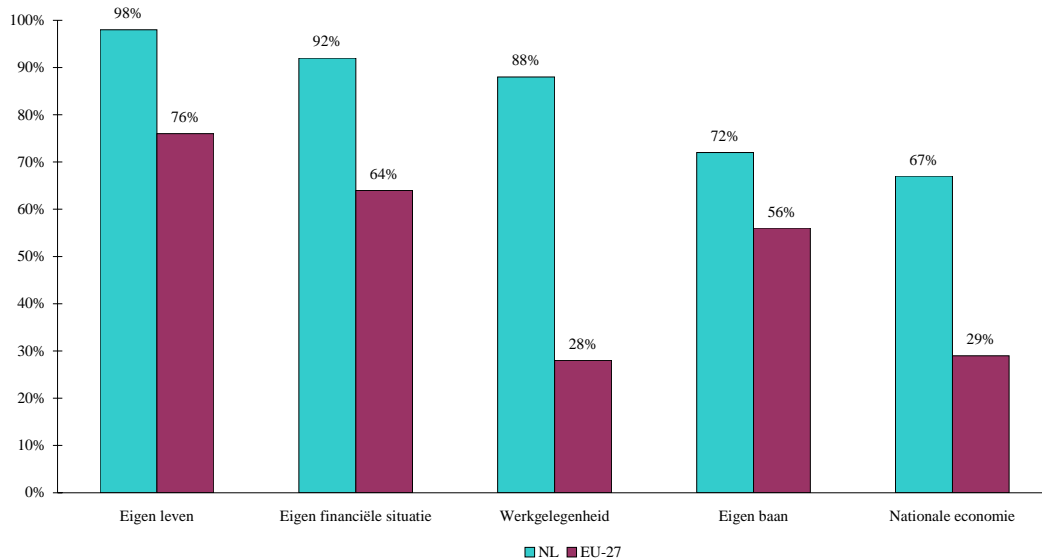
---

¹ Het veldwerk vond in oktober 2008 plaats, toen de gebeurtenissen aangaande de economische crisis elkaar in snel tempo opvolgden. Het is goed mogelijk dat de stand van zaken enkele maanden later geheel anders is.

---

2 | Nederlanders positief over economische indicatoren in vergelijking met de EU-27

Ontwikkeling koopkracht afgelopen vijf jaar

Nederlanders denken positief noch negatief over de ontwikkeling van de koopkracht in de afgelopen vijf jaar, hoewel ze in vergelijking met een half jaar geleden iets positiever zijn geworden. Een op de drie mensen (35%) vindt de koopkracht de afgelopen vijf jaren *verbeterd*, bijna drie op de tien mensen (28%) vinden dat deze is *verslechterd*. Eveneens een op de drie mensen (35%) meent dat de koopkracht per saldo hetzelfde is gebleven. In de lente van 2008 lag de verhouding tussen Nederlanders die verbetering zagen (33%) en Nederlanders die verslechtering zagen (35%) nagenoeg gelijk.

Het EU27-gemiddelde is beduidend pessimistischer. De helft van deze Europeanen (51%) vindt de koopkracht de afgelopen vijf jaar verslechterd, slechts 18% vindt de koopkracht verbeterd. Drie op de tien mensen (29%) menen dat de koopkracht niet is veranderd.

Moeite om alle rekeningen te betalen

Ruim drie kwart van de Nederlanders (77%) is het oneens met de stelling dat hij of zij moeite heeft om aan het einde van de maand alle rekeningen te betalen, twee op de tien Nederlanders (21%) zijn het (enigszins) eens met deze stelling. In vergelijking met de lente van 2008 is deze verhouding niet veranderd.

In de EU27-landen hebben mensen gemiddeld een stuk meer moeite met het betalen van alle rekeningen. Bijna evenveel mensen zijn het eens (46%) als oneens (51%) met de stelling.

Tevredenheid directe omgeving en materiële zaken

Nederlanders zijn over het algemeen zeer tevreden over hun directe leefomgeving en de voorzieningen in hun eigen land. Zo oordeelt 92% (behoorlijk) goed over het gebied waar men in leeft, het EU27-gemiddelde bedraagt 79%. Ruim de helft van de Nederlanders

(56%) vindt de manier waarop de publieke dienstverlening in ons land functioneert (behoorlijk) goed – een hoge score, vergeleken met het gemiddelde van de 27 lidstaten van de Europese Unie (38% vindt de publieke dienstverlening (behoorlijk) goed).

Ook het zorgaanbod kan in Nederland op veel goedkeuring rekenen: bijna negen op de tien mensen (88%) vinden het zorgaanbod (behoorlijk) goed (het EU27-gemiddelde ligt op 55%).

Nederlanders hebben ook relatief weinig te klagen over materiële issues. Zo vinden acht op de tien mensen (82%) de pensioenvoorzieningen (behoorlijk) goed (34% EU27-gemiddelde), vindt bijna drie kwart (73%) de werkloosheidsuitkeringen (behoorlijk) goed (34% EU27-gemiddelde), zijn ruim zes op de tien mensen (62%) tevreden met de dagelijkse kosten voor levensonderhoud (21% EU27-gemiddelde), vindt ruim de helft van de mensen (55%) de aanpak van ongelijkheid en armoede (behoorlijk) goed (27% EU27-gemiddelde), is de helft (52%) (behoorlijk) te spreken over de betaalbaarheid van energie (26% EU27-gemiddelde) en vinden ruim vier op de tien mensen (44%) de betaalbaarheid van huisvesting (behoorlijk) goed (23% EU27-gemiddelde).

Nederlanders verschillen niet noemenswaardig met het EU27-gemiddelde met betrekking tot hun oordeel over de relaties tussen mensen van verschillende etnische en religieuze achtergronden (50% van de Nederlanders beschouwt deze relaties als (behoorlijk) goed, terwijl het EU27-gemiddelde op 48% ligt).

Milieusituatie in eigen land

Nederlanders zijn relatief positief gestemd over de milieusituatie in eigen land. Zes op de tien mensen (62%) zijn (behoorlijk) positief, een op drie (35%) is negatief gestemd. In de herfst van 2006 waren iets minder Nederlanders positief (57%) en iets meer Nederlanders negatief (40%). Het EU-gemiddelde is ongewijzigd (in de herfst van 2006 was 46% positief en 51% negatief, nu is 45% positief en 51% negatief).

Volgende generatie

Wat de toekomst voor volgende generaties betreft zijn Nederlanders maar weinig positiever dan de gemiddelde Europeaan. Nog geen twee op de tien Nederlanders (17%) denken dat het leven van de volgende generatie – de kinderen van nu – makkelijker zal zijn dan het leven van de huidige generaties, ruim de helft (53%) denkt dat hun leven moeilijker zal zijn. Drie op de tien mensen (28%) denken dat het per saldo weinig verschil zal uitmaken.

Europeanen zijn gemiddeld nog iets negatiever. Ruim zes op de tien mensen (62%) in de EU27-landen denken dat het leven van de toekomstige generatie moeilijker zal zijn; een op zes (16%) denkt dat het voor de kinderen van nu makkelijker zal zijn.

1.2 Nederland ten opzichte van andere landen

Oordeel levenskwaliteit Nederlanders ten opzichte van EU-27

De kwaliteit van leven springt er in Nederland positief uit wanneer de Nederlander deze vergelijkt met het gemiddelde van andere EU-landen. Ruim acht op de tien (84%) Nederlanders zijn van mening dat de kwaliteit van leven in Nederland beter is dan in het gemiddelde EU-land, tegen 50% EU27-gemiddelde. In de lente van 2008 was 83% van de Nederlanders van mening dat de kwaliteit van leven in eigen land beter dan gemiddeld is.

Alleen in Finland en Denemarken zijn mensen nog positiever gestemd over de kwaliteit van leven in eigen land in vergelijking met die in andere landen (respectievelijk 88% en 87%). In Oostenrijk (84%) is men even positief als in Nederland. Bulgarije (4%) en Roemenië (8%) zijn het minst vaak positief over de kwaliteit van leven in hun thuisland als dat vergeleken wordt met het gemiddelde van andere landen.

Dat Nederlanders tevreden zijn over de kwaliteit van leven, blijkt ook uit het volgende. Slechts 7% van de Nederlanders denkt dat kinderen een beter leven zouden hebben als ze naar een ander land zouden emigreren, 84% is het hier mee oneens. Nog eens 8% is het hier mee eens noch oneens. In EU27-landen is gemiddeld 25% het eens met de stelling dat kinderen elders een beter leven zouden hebben, gemiddeld de helft is het hier mee oneens.

In Finland (3%), Denemarken (4%), Zweden en Oostenrijk (beide 6%) onderschrijven nog minder mensen de stelling dan in Nederland. In Groot-Brittannië daarentegen is maar liefst de helft (49%) het met de stelling eens.

Oordeel werkgelegenheid Nederlanders ten opzichte van EU-27

In vergelijking met de gemiddelde Europeaan zijn Nederlanders ook veel optimistischer als ze de werkgelegenheid in eigen land tegen het Europese gemiddelde afzetten (83% versus 31%). Het verschil in optimisme tussen de gemiddelde Europeaan en de Nederlander is daarmee groter geworden in vergelijking met de lente van 2008 (80% versus 34%). Alleen Denen zijn nog positiever over de werkgelegenheid in eigen land (90%). De Hongaren zijn het minst positief over de werkgelegenheid (slechts 5% denkt dat de eigen werkgelegenheid beter is dan het Europese gemiddelde).

Oordeel economie Nederlanders ten opzichte van EU-27

Ruim acht op de tien (82%) Nederlanders zijn van mening dat de Nederlandse economie het beter doet dan het gemiddelde EU-land. Dit is hetzelfde beeld als in de lente van 2008 (82%). Nederland behoort hiermee tot de landen die *boven*gemiddeld optimistisch zijn ten aanzien van de nationale economie (EU27-gemiddelde is 36%). In Denemarken (88%), Luxemburg (88%), Finland (86%) en Zweden (83%) is men nog positiever over de eigen economie. In Hongarije (2%), Letland (4%) en Bulgarije (6%) is men het minst positief over de economie in het thuisland ten opzichte van de landen van de Europese Unie.

Oordeel kosten van levensonderhoud Nederlanders ten opzichte van EU-27

De Nederlander is ook optimistischer over de kosten van het levensonderhoud in Nederland dan gemiddeld in de EU27 (50% versus 26%). Het verschil in optimisme tussen de Nederlanders en de Europeanen is iets afgenomen vergeleken met de lente van 2008 (24% versus 28%). Alleen Luxemburg (55%) is in vergelijking met Nederland optimistischer over de kosten van levensonderhoud, Denemarken (50%) is even positief. Hongarije en Bulgarije zijn wederom de hekkensluiters met respectievelijk 3% en 4%.

Oordeel energieprijzen Nederlanders ten opzichte van EU-27

De Nederlander wijkt, wat betreft zijn oordeel over de betaalbaarheid van energieprijzen in vergelijking met andere Europese landen, niet veel af van het EU27-gemiddelde. Een kwart (25%) van de Nederlanders schat dit positief in, terwijl in de EU27-landen gemiddeld 18% positief is. In de lente van 2008 was 22% van de Nederlanders positief. Net als in de lente van 2008 zijn Luxemburgers (53%) verreweg het vaakst positief over de relatieve betaalbaarheid van energieprijzen in hun land. De Oostenrijkers (46%) komen op de tweede plaats. Opnieuw zijn de Hongaren (5%) het minst positief.

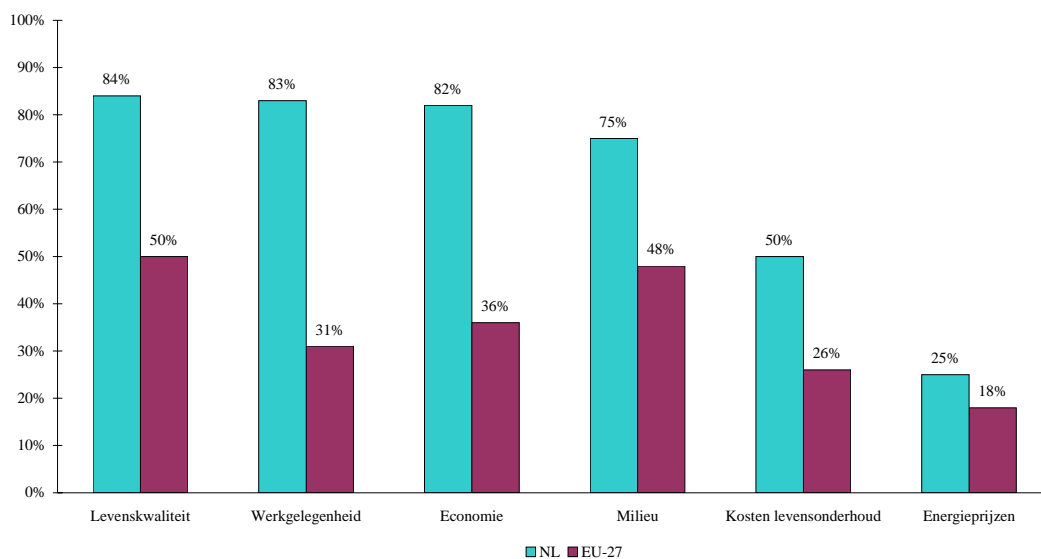
Oordeel milieu Nederlanders ten opzichte van EU-27

Drie kwart van de Nederlanders (75%) schat de gesteldheid van het milieu in eigen land positiever in dan in het gemiddelde Europese land, 20% schat de situatie slechter in. Dat is veel beter dan het EU27-gemiddelde (48% is positief, 41% is negatief). Toch scoort nog een behoorlijk aantal landen beter: de Finnen (95%), Zweden (92%), Denen (87%), Oostenrijkers (83%) en Duitsers (77%) zijn positiever, de Luxemburgers (75%) even positief. Slechts 12% van de Bulgaren denkt dat het met het milieu in hun omgeving beter gesteld is dan in het gemiddelde Europese land.

---

3 | Nederlanders positiever dan gemiddelde EU-land over eigen situatie

---

1.3 Verwachtingen van de toekomst in Nederland

Leven in het algemeen

Net als een half jaar geleden verwachten ruim zes op de tien Nederlanders (63%) in de komende twaalf maanden geen veranderingen in hun leven in het algemeen. Twee op de tien (22%) denken erop vooruit te zullen gaan. In vergelijking met de lente van 2008 is de groep mensen die een positief toekomstbeeld heeft, gedaald (lente 2008; 31%). Er zijn in vergelijking met de lente van 2008 meer Nederlanders die denken dat zij het in de volgende twaalf maanden minder goed zullen hebben (6% in de lente van 2008 versus 14% in de herfst 2008).

Hiermee wijken de Nederlanders niet veel af van het gemiddelde van de EU. De helft van de Europeanen (51%) denkt namelijk geen veranderingen te zien, terwijl een kwart (24%) een verbetering voorziet en 22% een verslechtering. In alle landen van de Europese Unie is de stemming iets negatiever geworden. Net als in de lente van 2008 zijn de Zweden en Denen (respectievelijk 33% en 34% zegt beter af te zullen zijn in de komende twaalf maanden) het meest optimistisch wat betreft de toekomst van het leven in het algemeen.

De economische situatie

TNS NIPO peilt regelmatig het vertrouwen van Nederlandse consumenten in de economie. In december 2008 werd de conclusie getrokken dat het vertrouwen van Nederlanders in de huidige economische situatie consequent afneemt sinds juni 2007. Uit de Herfstmeting van de Eurobarometer kan een soortgelijke conclusie worden getrokken. De Nederlanders zijn een stuk negatiever geworden in hun verwachtingen van de economische situatie. Maar liefst 64% van de Nederlanders voorziet een verslechtering van de economische situatie in de komende twaalf maanden, tegen 44% in de lente van 2008 (en 24% in de herfst van 2007). Ongeveer een op de tien (13%) denkt juist dat de economische situatie zal verbeteren in het aankomende jaar. Twee op de tien (21%) Nederlanders denken echter dat er geen verandering merkbaar zal zijn. Binnen de overige EU-lidstaten is er ten opzichte van de lentemeting van 2008 niet veel veranderd. De helft (51%) voorziet een verslechtering van de economische situatie. Een fors kleiner deel (15%) van de Europeanen voorziet een verbetering in de economische situatie. Roemenen (25%), Zweden (24%) en Italianen (21%) zien de toekomst wat betreft de economische situatie het positiefst. Volgens de Finnen, Ieren, Grieken en Portugezen zullen de komende twaalf maanden juist niet veel goeds brengen als het om de nationale economie gaat (respectievelijk 5%, 5%, 7% en 7% denkt dat het beter zal worden).

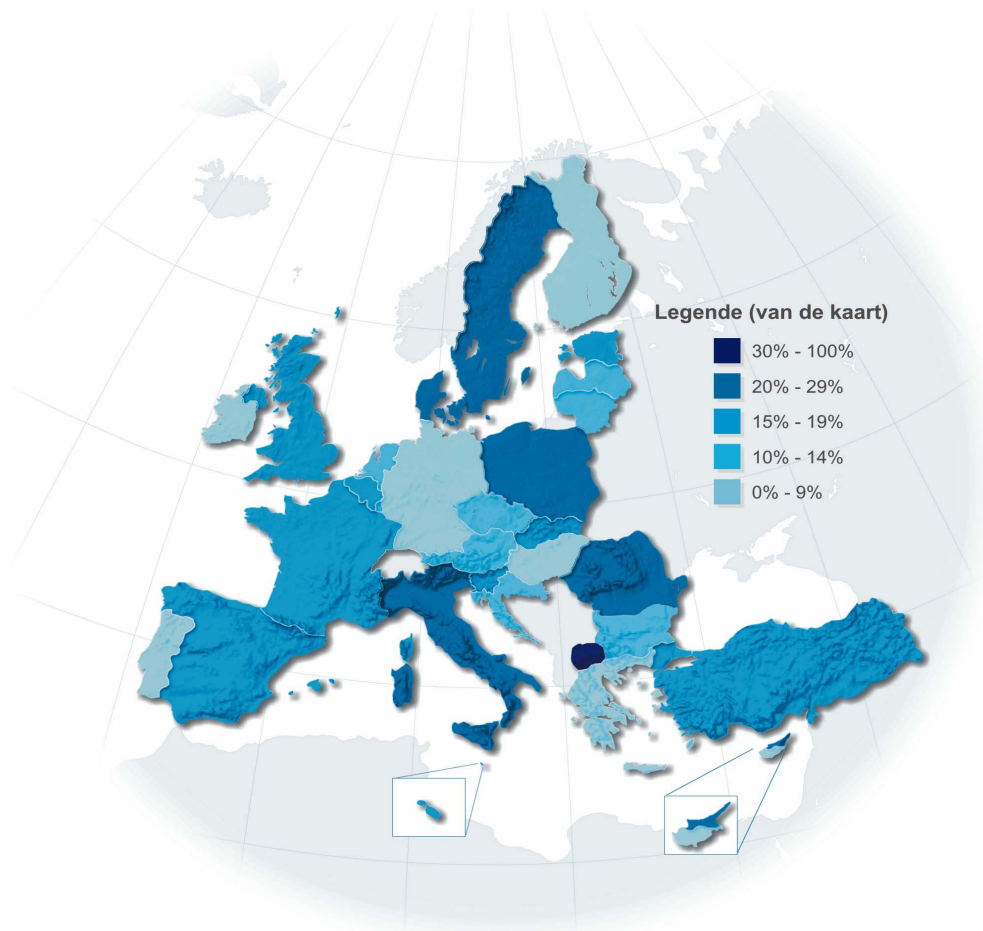
4 | *Nederlanders relatief weinig vertrouwen voor de komende 12 maanden met betrekking tot de economische situatie in het thuisland*

Vraag: QA6.2. Wat zijn uw verwachtingen voor de komende 12 maanden: zullen de komende 12 maanden beter, slechter of hetzelfde zijn als het gaat om ...

Mogelijkheid: De economische situatie in (ONS LAND)

Antwoorden: Beter

	RO	25%
	SE	24%
	DK	21%
	IT	21%
	PL	20%
	FR	19%
	MT	19%
	SK	19%
	ES	18%
	SI	18%
	EE	16%
	EU27	15%
	BE	15%
	UK	15%
	LU	13%
	NL	13%
	AT	12%
	LV	12%
	BG	12%
	CZ	10%
	LT	10%
	DE	9%
	CY*	8%
	HU	8%
	EL	7%
	PT	7%
	IE	5%
	FI	5%
* CY(tcc) = 21%		
	MK	33%
	TR	15%
	HR	14%

De financiële situatie in het huishouden

Nederlanders zijn ook wat minder positief geworden over de eigen financiële situatie. In de lente van 2008 dacht nog een kwart van de Nederlanders dat het beter zou gaan, in de herfst van 2008 is dit 16%. Ongeveer twee op de tien Nederlanders (19%) denken erop achteruit te zullen gaan en meer dan zes op de tien Nederlanders (64%) vermoeden dat er geen verandering zal zijn in de financiële situatie in de komende twaalf maanden. Hiermee is de Nederlander iets positiever dan de gemiddelde Europeaan. Meer dan een kwart van de Europeanen (27%) verwacht een verslechtering van de eigen financiële situatie.

Landen die aanzienlijk boven het EU27-gemiddelde scoren, zijn Denemarken, Roemenië en Zweden (respectievelijk 29%, 28% en 28% van de inwoners van deze landen denkt dat de financiële situatie van het eigen huishouden in de komende twaalf maanden beter zal zijn dan nu het geval is).

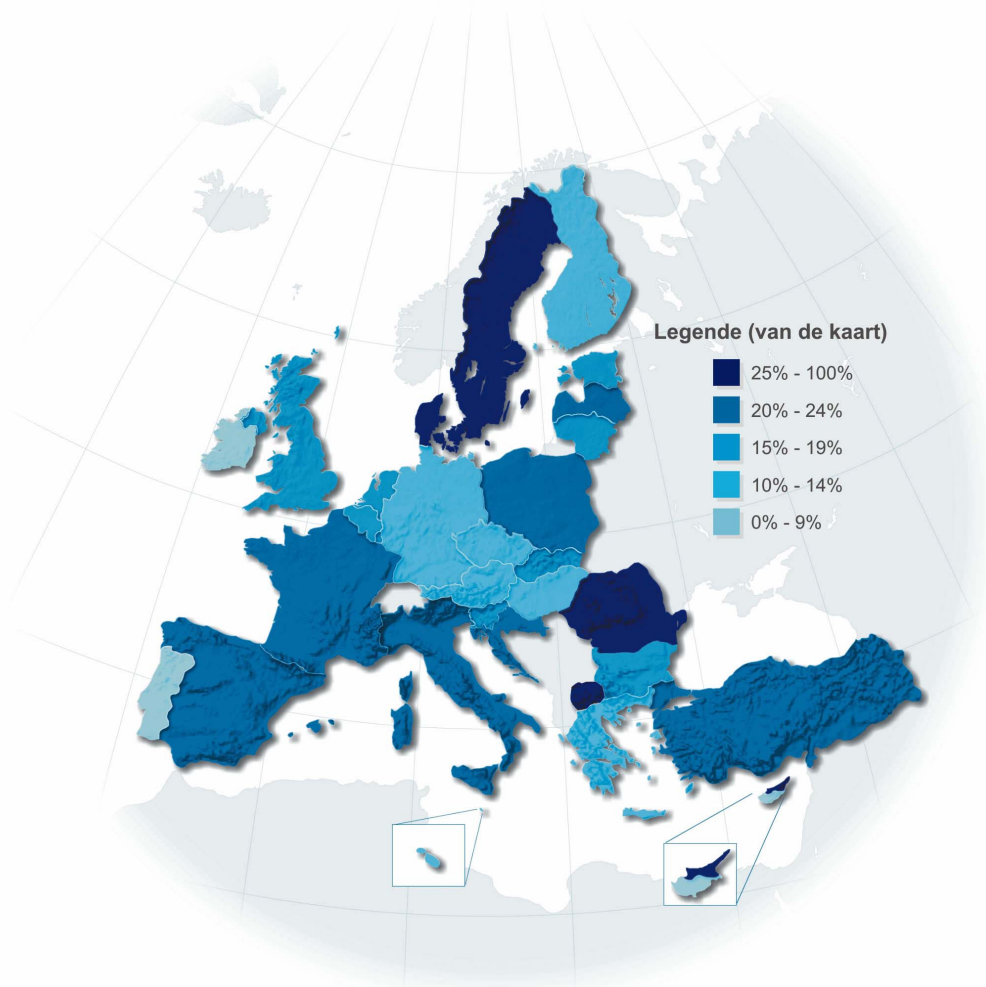
5 | *Nederlander negatief noch positief over de komende 12 maanden met betrekking tot de financiële situatie in het huishouden*

Vraag: QA6.3. Wat zijn uw verwachtingen voor de komende 12 maanden: zullen de komende 12 maanden beter, slechter of hetzelfde zijn als het gaat om ...

Mogelijkheid: De financiële situatie in uw eigen huishouden?

Antwoorden: Beter

 DK	29%
 SE	28%
 RO	28%
 ES	22%
 FR	22%
 LV	22%
 PL	21%
 IT	20%
 UK	19%
 EE	19%
 EU27	18%
 SK	18%
 LU	17%
 SI	17%
 NL	16%
 LT	16%
 BE	15%
 BG	15%
 AT	14%
 DE	13%
 EL	13%
 FI	13%
 MT	13%
 CZ	11%
 HU	10%
 CY*	9%
 IE	8%
 PT	7%
* CY(tcc) = 25%	
 MK	31%
 HR	24%
 TR	21%

De werkgelegenheid

Het percentage Nederlanders dat voorziet dat de werkgelegenheid verbetert in de volgende twaalf maanden is sterk gedaald in vergelijking tot de lente van 2008. Nog maar 8% is van mening dat de Nederlandse werkgelegenheid in de komende twaalf maanden beter zal zijn dan nu het geval is. Dit percentage was in de herfst van 2007 nog 32%. Ongeveer een op de drie inwoners van Nederland denkt dat de werkgelegenheid in ons land het komende jaar gelijk zal blijven en meer dan de helft (55%) denkt dat het minder zal worden. In de lente van 2008 verwachtte maar een kwart van de Nederlanders (24%) dat de werkgelegenheid minder zal worden.

Net als de Nederlanders zijn de Europeanen gemiddeld minder positief in hun verwachtingen van de werkgelegenheid in het thuisland vergeleken met de lente van 2008. De gemiddelde EU-burger is somberder gestemd wat betreft de toekomstverwachting voor de werkgelegenheid in het eigen land (13% denkt dat het beter zal gaan). Meer dan de helft van de Europeanen (53%) denkt dat het slechter zal gaan in de komende twaalf maanden. Het grootste pessimisme wat betreft de werkgelegenheid treffen we aan in Ierland (74% denkt dat het slechter zal gaan), Hongarije (69%) en Finland (68%).

De situatie op het eigen werk

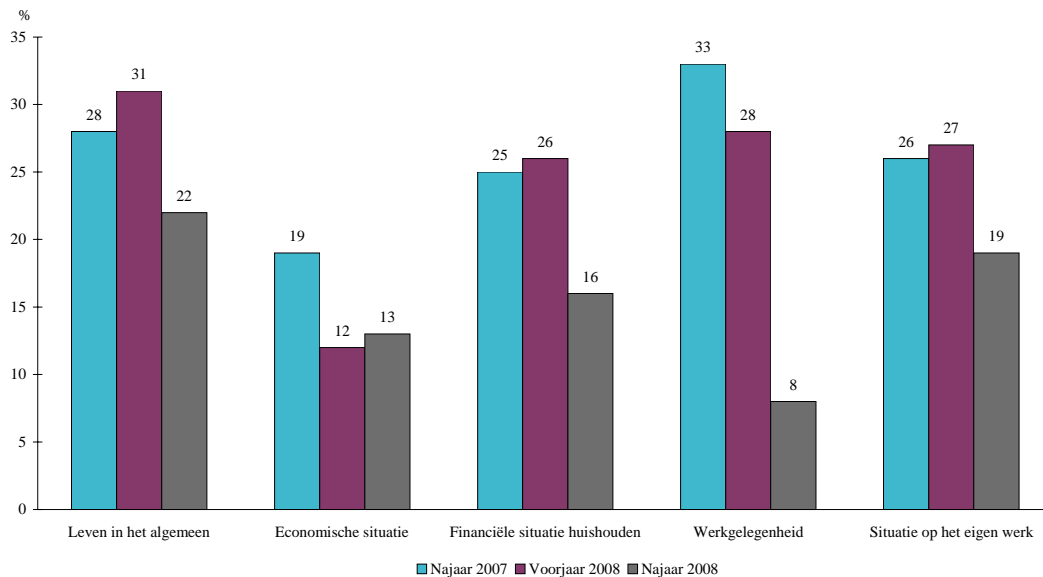
Ook de situatie op het werk wordt negatiever ingeschat dan in de lente van 2008. Twee op de tien Nederlanders (19%) denken dat het beter zal gaan. In de lente van 2008 was dit nog 27%. Meer dan de helft (57%) verwacht geen verandering. Ongeveer een op de twintig (6%) Nederlanders denkt dat de eigen situatie op het werk slechter zal worden in het komende jaar.

De gemiddelde Europeaan is pessimistischer ingesteld wat betreft de verwachting voor de volgende twaalf maanden van de situatie op het eigen werk dan de Nederlander. Twee op de tien Europeanen (18%) voorzien vooruitgang in de volgende twaalf maanden en een op de tien (12%) achteruitgang.

---

6 / Vooral wat werkgelegenheid betreft zien minder Nederlanders verbetering in komende 12 maanden

---

Verwachting milieu

Meer dan de helft van de Nederlanders (53%) verwacht geen verandering wat betreft het milieu in eigen land, 22% verwacht dat het beter zal gaan met het milieu in het komende jaar en bijna een kwart (24%) verwacht een verslechtering. Het gemiddelde in Europa laat een vergelijkbaar beeld zien, respectievelijk 21% ziet een verbetering en 27% een verslechtering. Hongarije en Litouwen zijn het negatiefst over de milieusituatie in het eigen land (respectievelijk 35% en 33% ziet een verslechtering).

Richting ontwikkeling Nederland

Ten opzichte van de vorige meting in de lente van 2008 is de Nederlander iets positiever over de richting die ons land opgaat, 42% zegt te vinden dat Nederland in de goede richting gaat. In de lente van 2008 was dit 35%. Een kwart van de Nederlanders (25%) is niet tevreden over de richting (35% in de lente van 2008) en drie op de tien (31%) vinden dat Nederland noch in de goede, noch in de slechte richting gaat.

Het gemiddelde in de Europese Unie is een stuk negatiever: 28% van de Europeanen vindt dat het de goede kant opgaat met hun eigen land en bijna de helft (49%) dat het de verkeerde kant opgaat. Het positiefst zijn de Slovenen (49% positief over de richting) en de Zweden (47%).

1.4 Belangrijke onderwerpen in Nederland

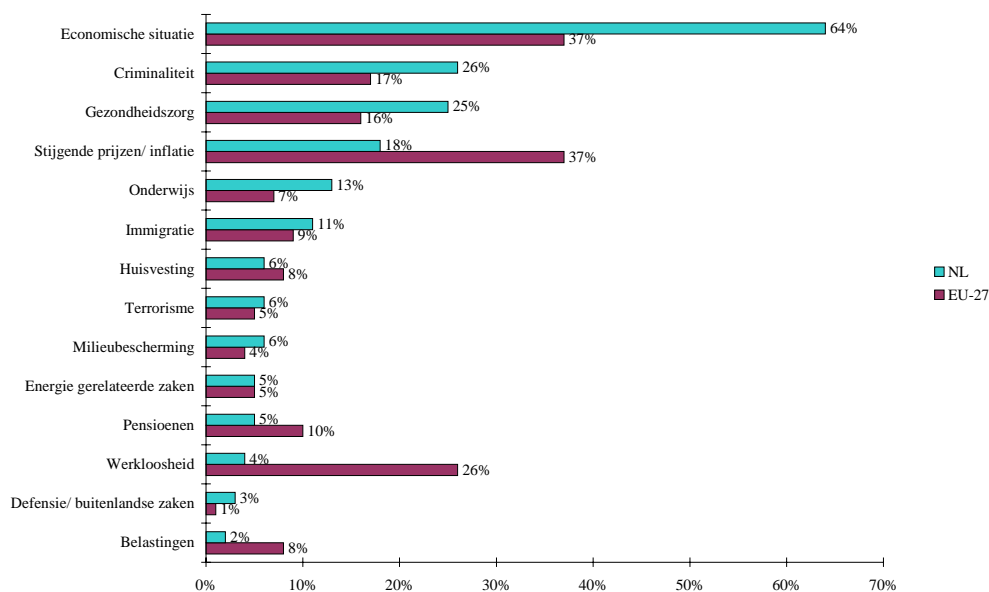
Als Nederlanders maximaal twee onderwerpen mogen noemen, dan vindt de overgrote meerderheid (64%) de economische situatie momenteel het belangrijkste onderwerp dat in Nederland speelt. Criminaliteit (26%) en de gezondheidszorg (25%), in de lente van 2008 nog de twee meest genoemde onderwerpen, volgen op ruime afstand. Belasting (4%), defensie/buitenlandse zaken (3%) en werkloosheid (4%) zijn de minst genoemde onderwerpen.

Opvallend is dat Nederlanders een veel groter belang hechten aan de rol van de economische situatie in hun land dan gemiddeld in de EU (37%). Naast de economische situatie hebben ook criminaliteit en gezondheidszorg in Europa minder prioriteit dan in Nederland. Daarentegen zijn de stijgende prijzen/inflatie (37%) en werkloosheid (26%) voor de gemiddelde EU-burger van groter belang dan voor de Nederlander.

---

7 | Economische situatie in Nederland verreweg het belangrijkste voor Nederlanders

---

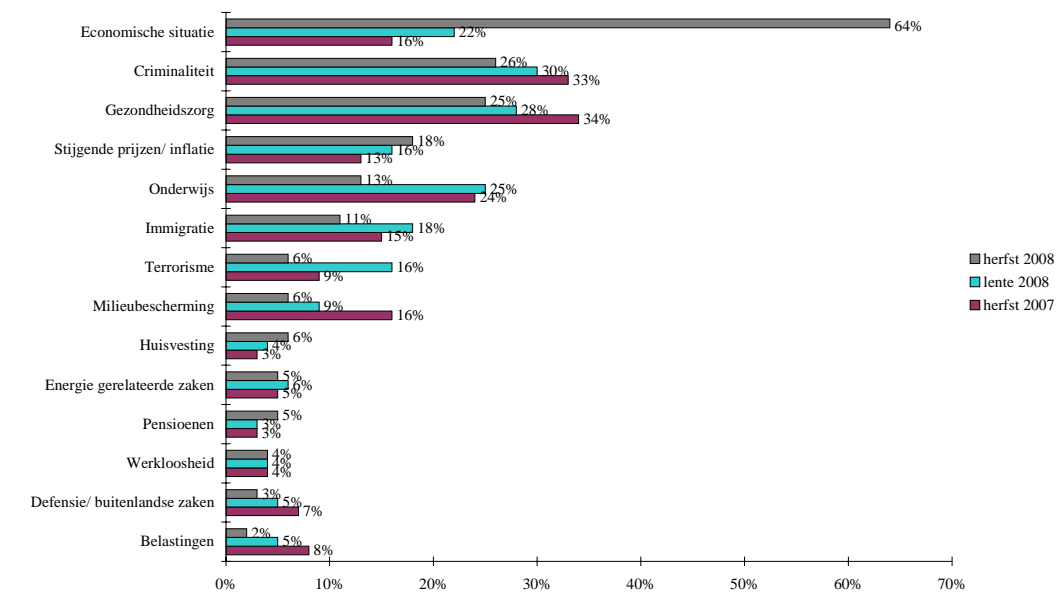

Wanneer we kijken naar hoe Nederlanders in de herfst van 2007 en lente van 2008 over deze onderwerpen dachten, zien we een aantal interessante zaken. Opzienbarend is de buitengewoon hoge stijging van de frequentie waarmee Nederlanders de economische situatie noemen als een belangrijk onderwerp in hun land. In het voorjaar van 2008 noemde 22% van de Nederlanders de economische situatie nog als een belangrijk onderwerp dat in Nederland speelt. Nu ligt dat percentage op 64% en is daarmee dus 42% hoger dan in het voorjaar van 2008.

De stijging van 42% ten opzichte van het voorjaar is ook buitengewoon hoog te noemen in vergelijking met de gemiddelde stijging in de EU (van 20% in het voorjaar naar 37% in het najaar van 2008). Ondanks dat de Nederlander nog positief is over de huidige economische situatie, zien we dat hij veel minder positief over de nabije toekomst is geworden (zie 1.1, 1.2 en 1.3). Mogelijk is dit een verklaring waarom Nederlanders veel meer belang zijn gaan hechten aan de economische situatie.

Daarnaast zijn Nederlanders zaken als de terrorisme (van 16% naar 6%), het onderwijs (van 25% naar 16%) en immigratie (van 16% naar 9%) minder belangrijk gaan vinden ten opzichte van een half jaar geleden. Huisvesting en de stijgende prijzen/inflatie zijn ten opzichte van het voorjaar van 2008 enigszins belangrijker geworden voor de Nederlander.

8 / Economische situatie in Nederland veel belangrijker geworden

Op persoonlijk vlak noemen Nederlanders de gezondheidszorg (32%) en de inflatie/stijgende prijzen (28%), de economische situatie (28%) en het onderwijssysteem (28%) als de belangrijkste zaken waar ze op dit moment mee te maken hebben. Toch delen Nederlanders de economische situatie op persoonlijk vlak een veel minder belangrijke rol toe dan op nationaal niveau. Buitenlandse zaken (2%), terrorisme (2%) en werkloosheid (4%) worden het minst genoemd.

In de EU noemen burgers de stijgende prijzen/inflatie (50%) en de economische situatie (23%) het vaakst als zijnde belangrijke zaken in hun persoonlijke leven. Minst genoemde onderwerpen zijn buitenlandse zaken (1%), terrorisme (2%) en milieubescherming (5%). Evenals met betrekking tot hun land noemen Nederlanders ook in hun persoonlijke leven het gezondheidszorg en onderwijs vaker als belangrijke zaken in hun persoonlijke leven dan de gemiddelde inwoner van de EU.

Politiek is een vrij belangrijk gespreksonderwerp voor Nederlanders, belangrijker dan gemiddeld in de EU. 21% van de Nederlanders bespreekt vaak politiek met vrienden, tegenover 16% in de EU. In Nederland bespreekt 67% dit onderwerp soms wanneer ze onder vrienden zijn. Dit is iets meer dan in de EU gemiddeld, waar 55% dit antwoord geeft. Slechts 12% van de Nederlanders bespreekt nooit politieke zaken met vrienden, gemiddeld geeft 28% van de EU-inwoners dit antwoord.

Ten opzichte van het voorjaar van 2008 is het beeld met betrekking tot het bespreken van politieke zaken met vrienden in de EU gemiddeld hetzelfde gebleven. In Nederland zijn er in het najaar van 2008 iets meer mensen die vaak politiek met vrienden bespreken dan in het voorjaar van 2008 (van 17% naar 21%).

Volgens het clichébeeld bestaat een deel van de Nederlandse volksaard uit 'de dominee'. Nederlanders genieten de reputatie graag anderen te willen overtuigen van hun gelijk. In vergelijking met de EU27 wordt dat beeld behoorlijk bevestigd, als gevraagd wordt of mensen anderen proberen te overreden hun mening te delen indien ze een sterke overtuigen koesteren: 17% van de Nederlanders zegt dit vaak te doen, 63% soms, 15% zelden en slechts 4% nooit. In geen enkel ander land is het percentage mensen dat dit nooit zegt te doen zo laag. Binnen de EU27 probeert gemiddeld 12% vaak anderen te overreden, 39% doet dat soms, 28% doet dat zelden en 21% doet dat nooit.

1.5 Vertrouwen in maatschappelijke instellingen

Politieke context

Nederland wordt sinds 22 februari 2007 geregeerd door het kabinet Balkenende IV. Het kabinet bestaat uit een coalitie van twee christelijke partijen (CDA en ChristenUnie) en een sociaal-democratische partij (PvdA).

Het jaar 2008 was een jaar met veel beweging in de Nederlandse politiek. Het begon met de consternatie rond de anti-islam film Fitna, een project van PVV-leider Geert Wilders. Het kabinet en veel oppositiepartijen spoorden Wilders aan de film niet uit te brengen, uit angst voor de Nederlandse veiligheid. Wilders riposteerde dit verwijt door te stellen dat hij zich niet door angst de mond liet snoeren en beriep zich op de vrijheid van

meningsuiting. Eind maart 2008 verscheen de film op internet, en tot ieders verbazing en opluchting waren de reacties niet zo heftig als verwacht, zowel in Nederland als wereldwijd. De algemene mening was dat de film van Wilders niet zo choqueeerde als werd gevreesd en bovendien kwalitatief weinig hoogstaand was. In ieder geval zijn Nederlanders niet negatiever over moslims gaan denken. Uit onderzoek van TNS NIPO blijkt zelfs dat Nederlanders in 2008 aanmerkelijk positiever zijn gaan denken over moslims dan in voorgaande jaren.

Het onderwerp islam lijkt naar de achtergrond te zijn verdrongen door de economische crisis. Dat blijkt ook uit het feit dat een kritische film over de profeet Mohammed van ex-moslim Ehsan Jamin zonder veel ophef werd ontvangen door de moslimgemeenschap en in de publieke opinie in Nederland. Dat neemt niet weg dat de PVV van Geert Wilders electoraal stabiel lijkt te zijn. Wilders wordt door veel Nederlanders en collega-politici verguisd, maar hij eindigde tevens op de derde plaats in de verkiezing Politicus van het jaar van TNS NIPO.

Aanvankelijk leek Wilders terrein te verliezen aan de nieuwe partij van een andere dissident van de liberale VVD, de controversiële maar populaire oud-minister van Vreemdelingenbeleid en Integratie, Rita Verdonk. Haar partij TON (Trots op Nederland) deed het in de peilingen bijzonder goed en was in de lente van 2008 – pal na de officiële presentatie van de beweging – virtueel de tweede partij van Nederland. Echter; het lijkt erop dat de partij van Verdonk aan het imploderen is. In juni 2008 is de lont aangestoken met het vertrek van Ed Sinke, haar adviseur en vertrouweling. Kay van der Linde, haar pr-adviseur gooide eind november 2008 meer olie op het vuur, door in een gastcollege op de Universiteit van Amsterdam te stellen dat de partij van Verdonk ‘gebakken lucht’ is. Verder kreeg Verdonk veel kritiek vanwege haar ‘vergeetachtigheid’ omtrent haar lidmaatschap in de jaren 70 van de PSP, een links-activistische partij. Inhoudelijk bleef zij nagenoeg onzichtbaar in belangrijke debatten, zoals de algemene beschouwingen. Eind 2008 heeft Verdonk in de TNS NIPO-peiling nog maar een schamele zes virtuele zetels.

Dat betekent echter niet dat Verdonk zich niet meer kan herstellen en dat Wilders de grenzen van zijn groei heeft bereikt. De voedingsbodem voor deze twee partijen is niet weggenomen, maar slechts naar de achtergrond verdreven. Zolang de economische crisis voortduurt en het kabinet het in de ogen van de Nederlander daadkrachtig blijft aanpakken, worden hun kansen echter minder hoog ingeschat.

Dat de kredietcrisis de regeringspartijen goed heeft gedaan is ook duidelijk te zien in de politieke peilingen. Bereikte de PvdA in juli 2008 nog een dieptepunt met 18 zetels, in december staan ze er weer beter voor met 28 zetels. Dat lijkt vooral te danken aan het optreden van minister van Financiën, Wouter Bos in het managen van de crisis. Als partijleider van de PvdA werd Bos draaikonterij verweten, maar nu wordt hij geroemd om zijn daadkracht. Zijn rapportcijfer steeg van een 5,2 in juli 2008 naar een 6,7 in december. Hij werd verkozen tot Politicus van het Jaar, niet alleen door de parlementaire pers, maar ook door de Kamerleden en het Nederlandse publiek. Zijn zichtbare rol in de crisis deed vooral zijn eigen partij goed, de twee andere regeringspartijen CDA en vooral

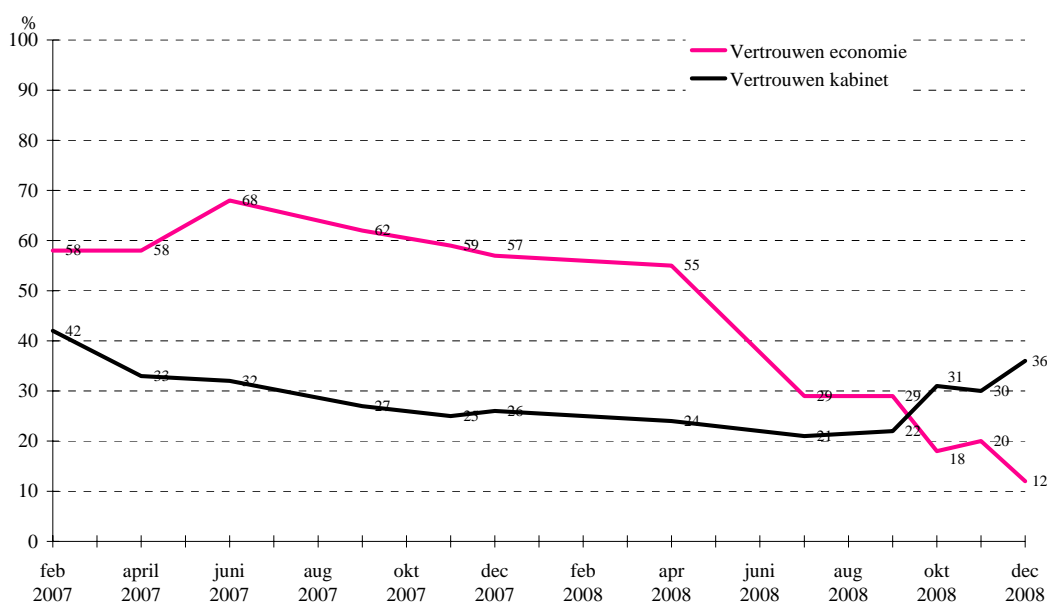
ChristenUnie plukten duidelijk minder vruchten van het economisch zware weer. Wel is de populariteit van minister-president Balkenende gestegen, van een 5,2 in juli 2008 naar een 6,2 in december.

TNS NIPO constateerde een bijzonder fenomeen. Voor het eerst sinds jaren hebben Nederlanders nu meer vertrouwen in het kabinet dan in de economie. Doorgaans bewegen beide indices zich in dezelfde richting.

---

9 / *December 2008: vertrouwen economie verder gedaald, vertrouwen in kabinet stijgt verder*

Bron: TNS NIPO, 2008

Al met al werd de Nederlandse politieke agenda in de eerste helft van het jaar 2008 vooral door het islamdebat gedomineerd, terwijl de tweede helft in het teken van de kredietcrisis stond.

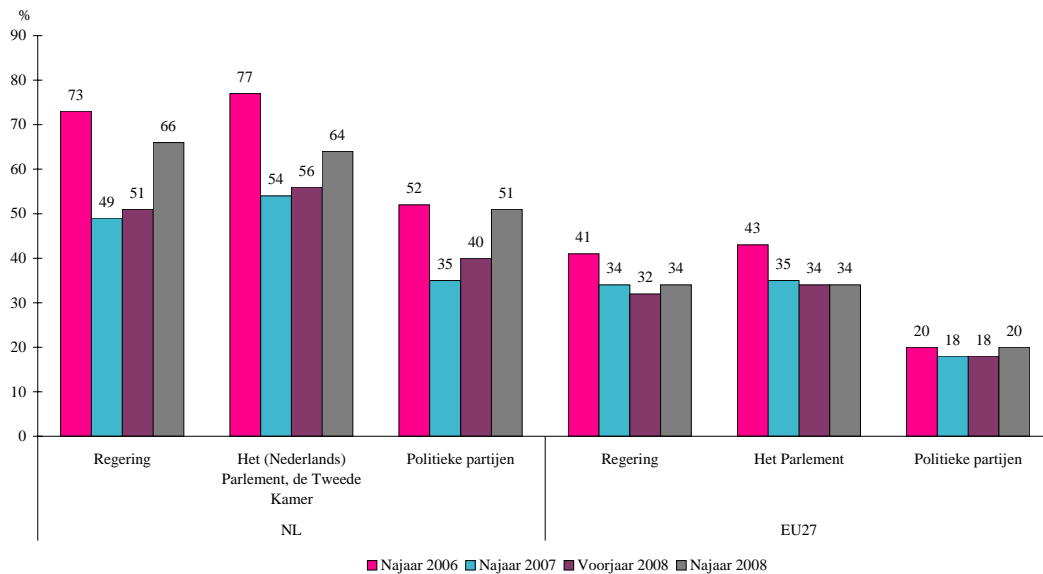
Vertrouwen in de politiek

Het vertrouwen in de Nederlandse politiek lijkt zich te herstellen. In het voorjaar van 2008 had maar 51% van de Nederlanders vertrouwen in de regering, maar (mede) dankzij de kredietcrisis is dat in een half jaar tijd gestegen naar 66%. Ook het vertrouwen in de Tweede Kamer en de politieke partijen is gestegen (respectievelijk naar 64% en 51%). Weliswaar is het vertrouwen in politieke partijen relatief laag, maar in verhouding tot een half jaar geleden, toen maar 40% de partijen vertrouwde, is er al een aanzienlijke verbetering opgetreden.

In de rest van Europa is deze trend niet te zien: daar blijft het gebrek aan vertrouwen groot, met name in de politieke partijen, waarin gemiddeld slechts 20% van de Europeanen aangeeft vertrouwen te hebben. Ook het vertrouwen in de eigen regering en

het eigen parlement is laag, in beide gevallen geldt dat maar 34% van de Europeanen aangeeft deze instituten te vertrouwen. Met name in Letland en Litouwen is het vertrouwen in de eigen regering laag, respectievelijk 79% en 77% zegt daar de eigen regering te wantrouwen.

10 | Stijgend vertrouwen in politiek in Nederland

Twee op de drie Nederlanders hebben vertrouwen in het juridische apparaat in eigen land (66%) en in lokale overheden (64%). In EU27-landen geeft gemiddeld de helft aan vertrouwen te hebben in het juridische apparaat (48%) en in lokale overheden (50%).

2 De Europese Unie

2.1 Situatie in de Europese Unie

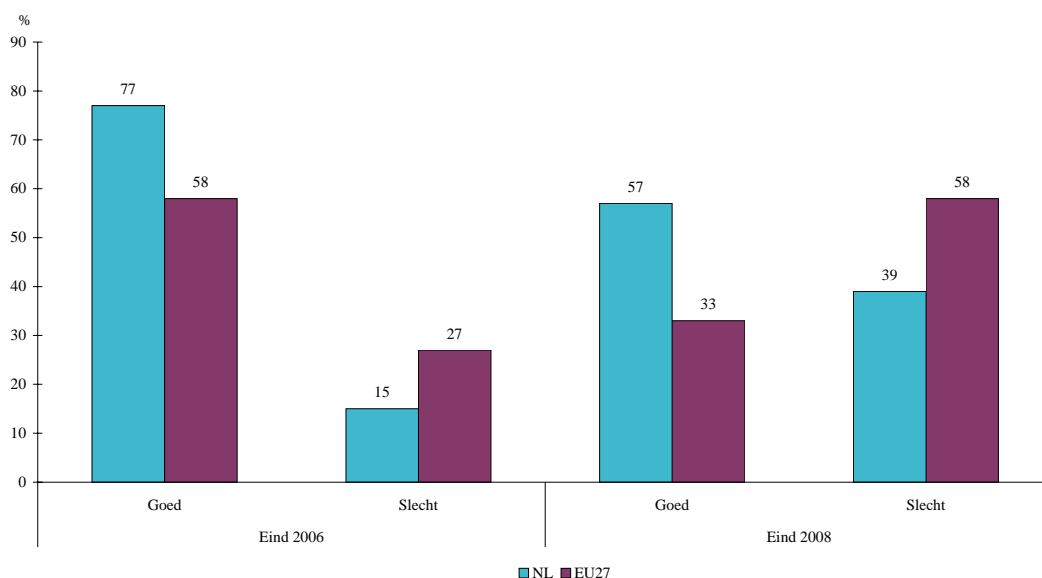
Onder het voorzitterschap van Frankrijk en met de dreiging van een Europese economische crisis boven het hoofd lijken de rijen van de Europese Unie zich te hebben gesloten. De flamboyante Franse president Sarkozy heeft met zijn doortastende manier van optreden de EU weer op de wereldkaart gezet. Hij was betrokken bij het bestand tussen Georgië en Rusland om de vijandelijkheden te staken na de oorlog tussen de twee in augustus 2008. Maar ook met een gezamenlijk herstelplan om de Europese economie te behoeden voor een te diepe knieval en een klimaatverdrag dat minister-president Balkenende 'historisch' noemt, is het afgelopen half jaar er één van daadkracht geweest. Toch zijn liggen er nog genoeg veranderingen in het verschiet. Kroatië, de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en Turkije hebben de status van kandidaat-lidstaat en Montenegro heeft een verzoek tot lidmaatschap in december 2008 ingediend. Ook is het nog maar de vraag of de gezamenlijke Europese maatregelen de Europese economie werkelijk kunnen behoeden voor een recessie. Toch is het Nederlandse vertrouwen in de Europese economie relatief hoog, meer dan de helft van de Nederlanders (57%) beoordeelt de Europese economische situatie op dit moment als goed. Alleen in Slowakije is het vertrouwen hoger, daar vindt 62% van de bevolking de Europese economische situatie goed. Vooral in Portugal is er weinig vertrouwen in de Europese economie, slechts 11% noemt deze goed. Ook in Italië (15% positief), Ierland (18%) en het Verenigd Koninkrijk (19%) is men weinig optimistisch. Als men naar het gemiddelde oordeel van Europa kijkt, beoordeelt een op de drie Europeanen de Europese economische situatie als goed.

Ondanks het relatief hoge vertrouwen in Nederland in de Europese economie is er een duidelijke teruggang te zien. In de herfstmeting van 2006 was nog 77% van de Nederlanders positief over de Europese economie. Ook een meerderheid van de Europeanen (58%) was toen positief over de Europese economie. In de andere Europese landen is een vergelijkbare trend te zien.

---

11 | Nederlanders en Europeanen negatiever over Europese economische situatie dan twee jaar geleden

---

Is de meerderheid van de Nederlanders nog positief over de stand van de Europese economie, over de wereldeconomie is de Nederlander een stuk pessimistischer. Slechts 21% vindt dat het goed met de wereldeconomie gesteld is, 77% is hier negatief over. Dit ontloopt het Europese gemiddelde niet veel, daar is 21% positief en 71% negatief.

2.2 Kennis van de Europese Unie

Voorzitterschap

Dat Frankrijk voorzitter van de Europese Unie was in de tweede helft van 2008 is 60% van de Nederlanders niet ontgaan. Zij geven aan iets in het nieuws te hebben vernomen van het Franse voorzitterschap. Het gemiddelde in de Europese Unie ligt iets lager, daar geeft de helft (50%) aan er iets over gehoord te hebben. Opvallend is dat 'slechts' 63% van de Fransen aangeeft iets in het nieuws te hebben vernomen van het Franse voorzitterschap. Over het aankomend voorzitterschap van Tsjechië is duidelijk minder bekend, slechts 10% van de Nederlanders geeft aan hier iets over in het nieuws te hebben vernomen. Dat is iets lager dan het Europese gemiddelde (19% wel iets gehoord). In Tsjechië zelf heeft 69% iets in het nieuws vernomen over het aankomend Europese voorzitterschap van hun land.

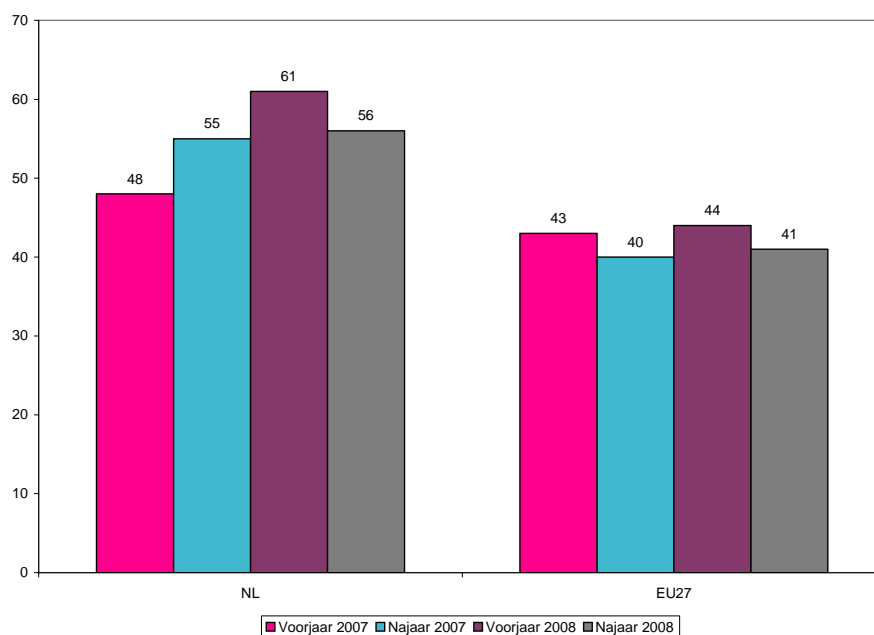
Kennis van de werking van de EU

Het percentage Nederlanders dat aangeeft te begrijpen hoe de Europese Unie in elkaar zit, is voor het eerste weer iets gedaald sinds de laatste meting (56% nu, tegen 61% in de lentemeting). De Europeanen zijn nog steeds iets terughoudender dan de Nederlanders: 41% geeft aan te weten hoe de EU in elkaar steekt. Italianen geven het vaakst aan niet te weten hoe de Europese Unie werkt (66% weet het niet).

---

12 / Weinig verandering in begrip werking EU

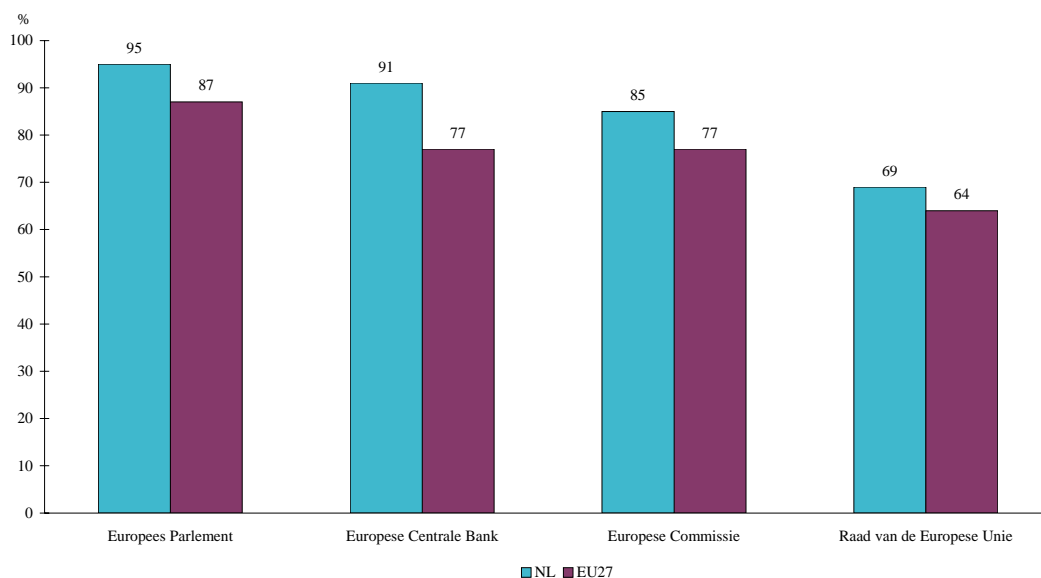
Bekendheid Europese instellingen

De bekendheid van het Europees Parlement, de Europese Centrale Bank en de Europese Commissie is sinds begin dit jaar nagenoeg onveranderd. Bijna alle Nederlanders (95%) zeggen wel eens gehoord te hebben van het Europees Parlement. Het EU27-gemiddelde ligt op 87%. Na het Europees Parlement geniet de Europese Centrale Bank de meeste bekendheid onder de Nederlanders (91% geeft aan wel eens gehoord te hebben van deze instelling). De Europese Commissie is bij 85% van de Nederlanders bekend. De Raad van de Europese Unie is het minst bekend: bij 69% van de Nederlanders, tegen 64% EU27-gemiddelde.

---

13 | Nederlanders goed bekend met Europese instellingen

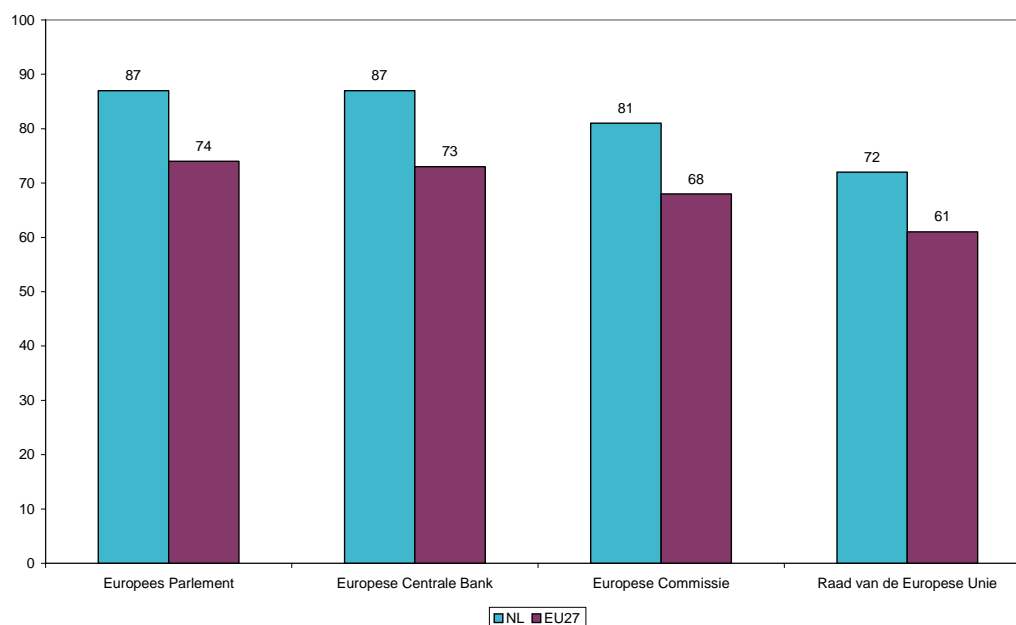
Mate van belang van instellingen voor EU

De mate waarin de verschillende Europese instellingen als belangrijk worden gezien voor de Europese Unie laat eenzelfde trend zien. Van de Nederlanders vindt 87% dat het Europees Parlement en eveneens 87% dat de Europese Centrale Bank een belangrijke rol speelt in het 'leven' van de EU. Het Europees gemiddelde ligt iets lager (respectievelijk 74% en 73%). De Europese Commissie wordt door de Nederlanders als iets minder belangrijk ervaren (81%), tegen gemiddeld 68% in Europa. De Raad van de Europese Unie scoort nog iets lager; iets minder dan drie kwart van de Nederlanders (71%) vindt die instelling belangrijk voor de Europese Unie, tegen 61% gemiddeld in Europa.

---

14 | Europese instellingen worden belangrijk voor EU gevonden door Nederlanders

---

Aantal lidstaten

Ongeveer de helft van de Nederlanders (49%) weet dat de Europese Unie niet meer uit vijftien lidstaten bestaat. Dit is een verslechtering vergeleken met de lentemeting van 2008, toen was 57% op de hoogte van dit feit. Op dit punt is de kennis van de Nederlander iets minder dan die van de gemiddelde Europeaan (55% van de EU-burgers weet dat de Europese Unie niet meer uit vijftien lidstaten bestaat).

Voorzitterschap

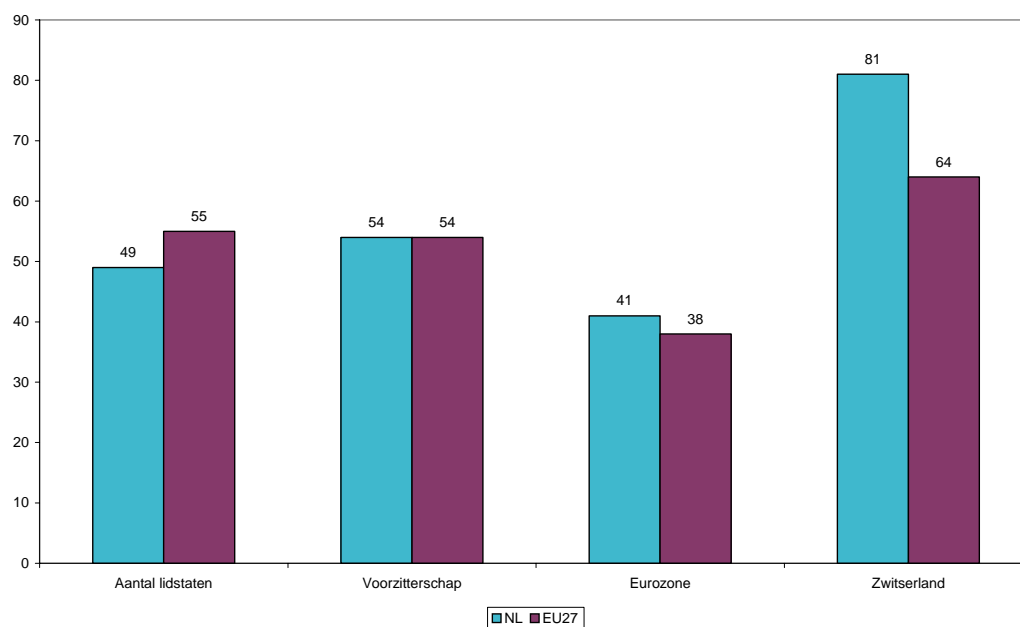
De helft van de Nederlanders (54%) is op de hoogte van het feit dat elke zes maanden een andere lidstaat voorzitter wordt van de Raad van de Europese Unie. De gemiddelde EU-burger scoort net zo goed (54% weet dat het voorzitterschap elke zes maanden wisselt).

Eurozone

Vier op de tien Nederlanders (41%) weten dat de eurozone niet uit twaalf landen bestaat, tegenover 30% in de lentemeting van 2008. De gemiddelde EU-burger scoort iets minder dan de Nederlander, 38% van de Europeanen weet dat de eurozone niet uit twaalf landen bestaat.

Zwitserland

Slechts 14% van de Nederlanders denkt dat Zwitserland deel uitmaakt van de Europese Unie, tegen 16% van de Europese bevolking.

2.3 Houding ten opzichte van de Europese Unie

Vertrouwen in de Europese Unie

Het vertrouwen van de Nederlanders in de Europese Unie is licht gestegen ten opzichte van het voorjaar van 2008. Ruim zes op de tien Nederlanders (64%) geven aan vertrouwen te hebben in de Europese Unie (tegen 59% in het voorjaar van 2008). De gemiddelde EU-burger heeft minder vertrouwen in de Europese Unie. Iets minder dan de helft (47%) van de bevolking van de EU27 geeft aan eerder wel vertrouwen te hebben in de Europese Unie.

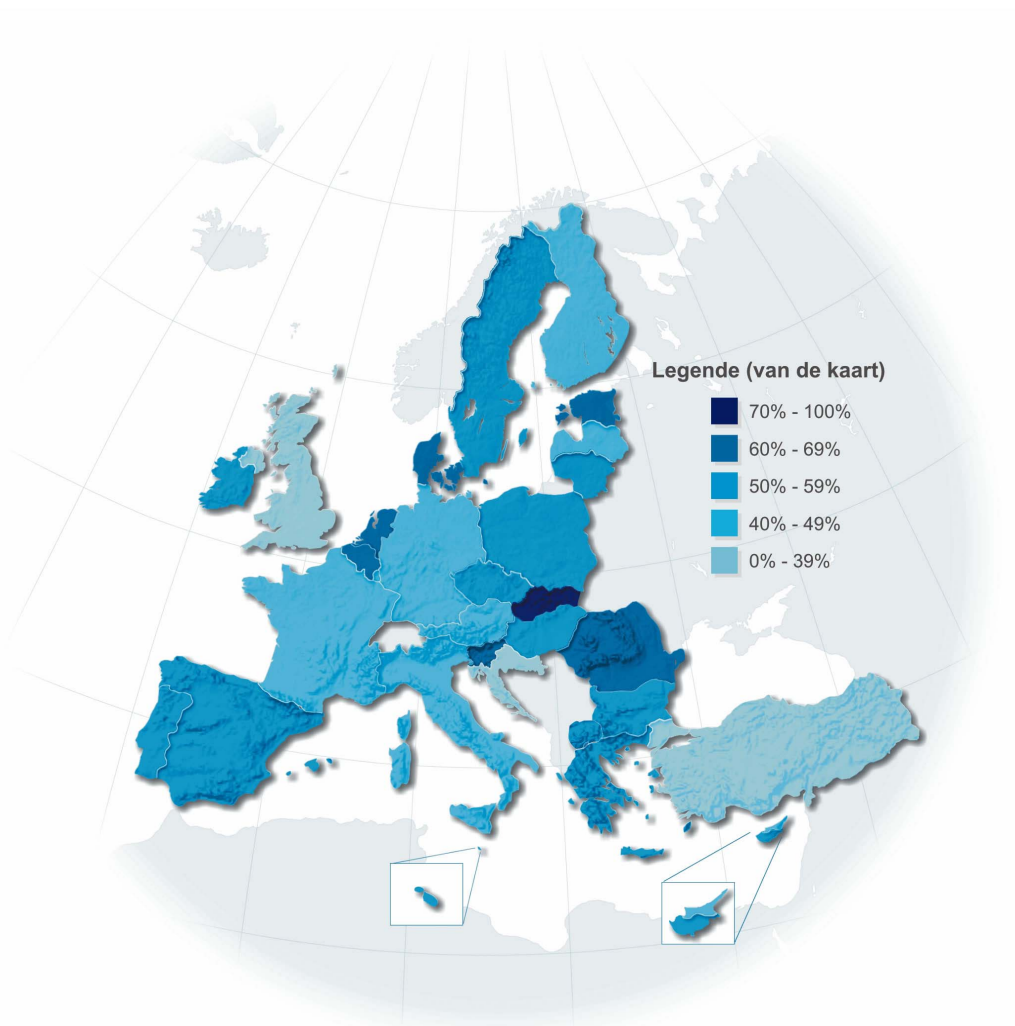
16 | *Nederlanders hebben nog altijd veel vertrouwen in EU*

Vraag: QA12.6. Ik wil u nu een vraag stellen over het vertrouwen dat u heeft in bepaalde instellingen. Zegt u mij voor elk van de volgende instellingen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft.

Mogelijkheid: De Europese Unie

Antwoorden: Eerder wel vertrouwen

 SK	70%
 EE	67%
 NL	64%
 RO	63%
 BE	61%
 DK	60%
 SI	60%
 CY*	59%
 MT	59%
 EL	58%
 CZ	58%
 BG	58%
 ES	55%
 LT	55%
 PL	55%
 HU	51%
 IE	50%
 PT	50%
 SE	50%
 FI	49%
 EU27	47%
 LU	47%
 FR	46%
 LV	44%
 DE	43%
 AT	42%
 IT	41%
 UK	25%
* CY(tcc) = 47%	
 MK	51%
 HR	32%
 TR	27%

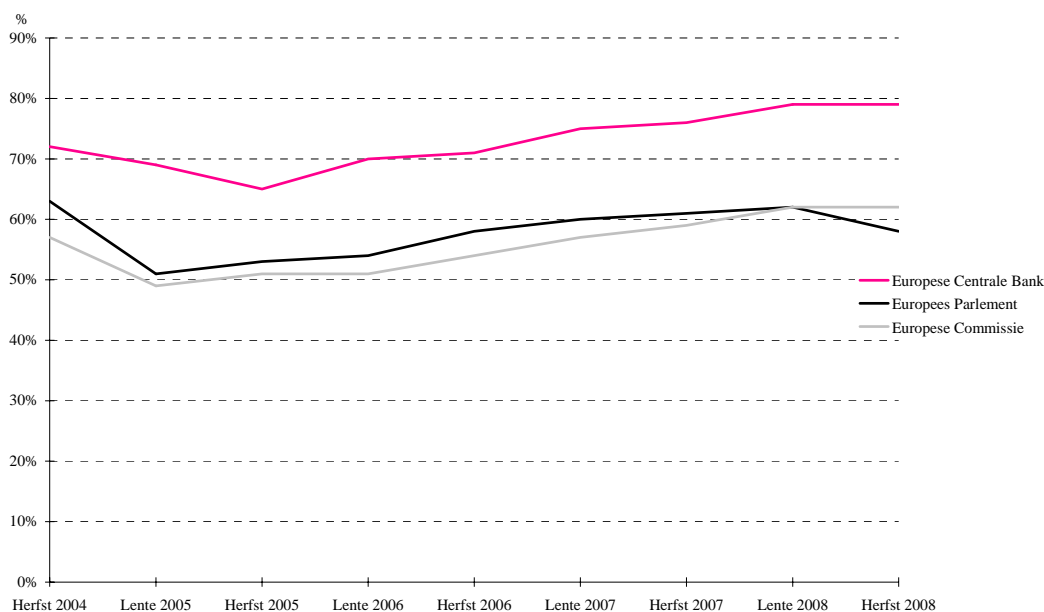
Vertrouwen in Europa

De stijgende lijn die sinds de herfst van 2005 te zien was in het vertrouwen van de Nederlanders in de Europese Centrale Bank, het Europees Parlement en de Europese Commissie heeft zich gestabiliseerd en is zelfs omgebogen tot een dalende lijn in het geval van het Europees Parlement. Nog steeds hebben de Nederlanders het meeste vertrouwen in de Europese Centrale Bank. Acht op de tien burgers van Nederland (79%) geven aan eerder wel vertrouwen te hebben in deze Europese instelling. Dit is fors meer dan de gemiddelde EU-burger (48% van de Europese bevolking geeft aan eerder wel vertrouwen te hebben). Zes op de tien Nederlanders (58%) geven aan eerder wel vertrouwen te hebben in het Europees Parlement, tegen 51% van de gemiddelde EU-burger. De Europese Commissie geniet voor het eerst méér vertrouwen dan het Europees Parlement. Ook in deze Europese instelling heeft de Nederlander meer vertrouwen dan de gemiddelde EU-bevolking (62% geeft aan wel vertrouwen te hebben in deze instelling). Slechts 47% van de Europeanen heeft vertrouwen in de Europese Commissie. Meer dan de helft van de Nederlanders (56%) heeft vertrouwen in de minder bekende Raad van de Europese Unie.² Dat geldt gemiddeld voor 42% van de mensen in de EU27-landen.

---

17 | Nederlanders voor het eerst minder vertrouwen in Europees Parlement dan in Europese Commissie

---

Algemene houding naar EU

Op de vraag hoe men in het algemeen oordeelt over de Europese Unie, antwoordt 52% van de Nederlanders positief. In vergelijking met de lentemeting van 2008 is dit een

---

² Respectievelijk 22% van de Nederlanders en gemiddeld 29% in de EU27-landen geeft aan niet te weten of hij of zij vertrouwen heeft in de Raad van de Europese Unie.

behoorlijke stijging (43% in de lente van 2008). Iets meer dan een derde van de Nederlanders (34%) is neutraal ten opzichte van de EU en 14% negatief. Gemiddeld oordeelt bijna de helft van de Europeanen positief over de EU (45%) en is 36% neutraal. Ongeveer een op de zes Europeanen (17%) oordeelt negatief over de EU.

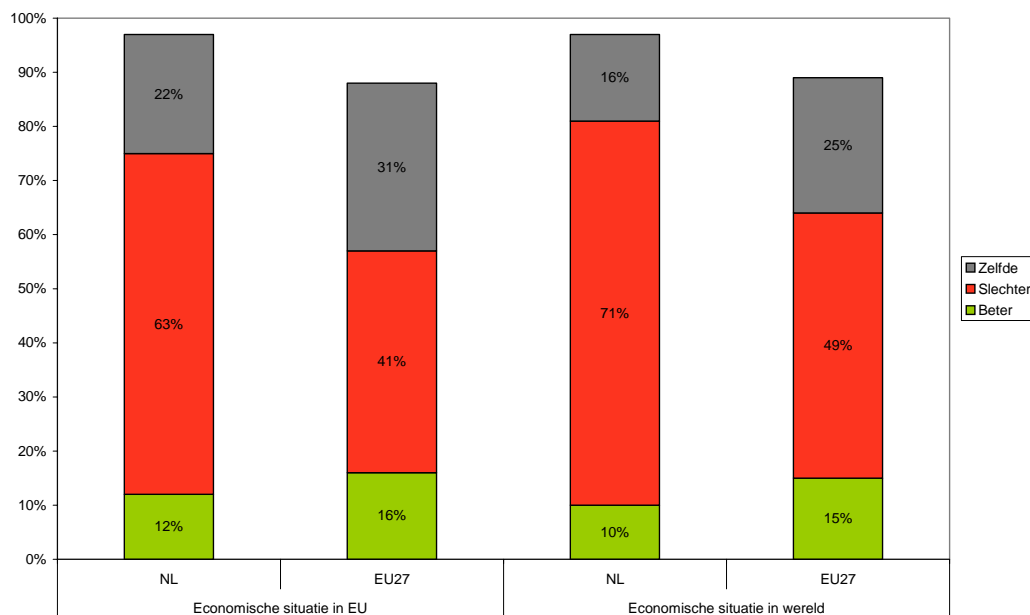
Vertrouwen in mondiale instellingen

Op de vraag of men vertrouwen heeft in de Verenigde Naties antwoordt 65% van de Nederlanders bevestigend. Dat is een stuk hoger dan het Europese gemiddelde, waar de helft aangeeft de VN te vertrouwen. In de NAVO is het vertrouwen nog iets minder: 43% van de Europeanen geeft aan de NAVO te vertrouwen. In Nederland is dat 63%.

2.4 Verwachtingen van de toekomst van de Europese Unie

Terwijl de Europese economie op dit moment nog als goed wordt beoordeeld, zijn de toekomstverwachtingen aanzienlijk somberder. Meer dan zes op de tien Nederlanders (63%) verwachten dat het in de toekomst slechter zal gaan met de Europese economie. Nederlanders zijn hierin negatiever dan de gemiddelde Europeaan, waarvan 41% niet hoopvol is voor de toekomst van de Europese economie. Ten aanzien van de wereldeconomie is men nog pessimistischer, 71% van de Nederlanders en 49% van de Europeanen is negatief over de wereldeconomie.

18 / Toekomstverwachting Nederlanders ten aanzien van Europese economie en wereldeconomie negatiever dan EU27

Op de vraag of het de goede kant opgaat met de Europese Unie antwoorden de Nederlanders wat positiever dan de gemiddelde Europeaan; 45% van de Nederlanders

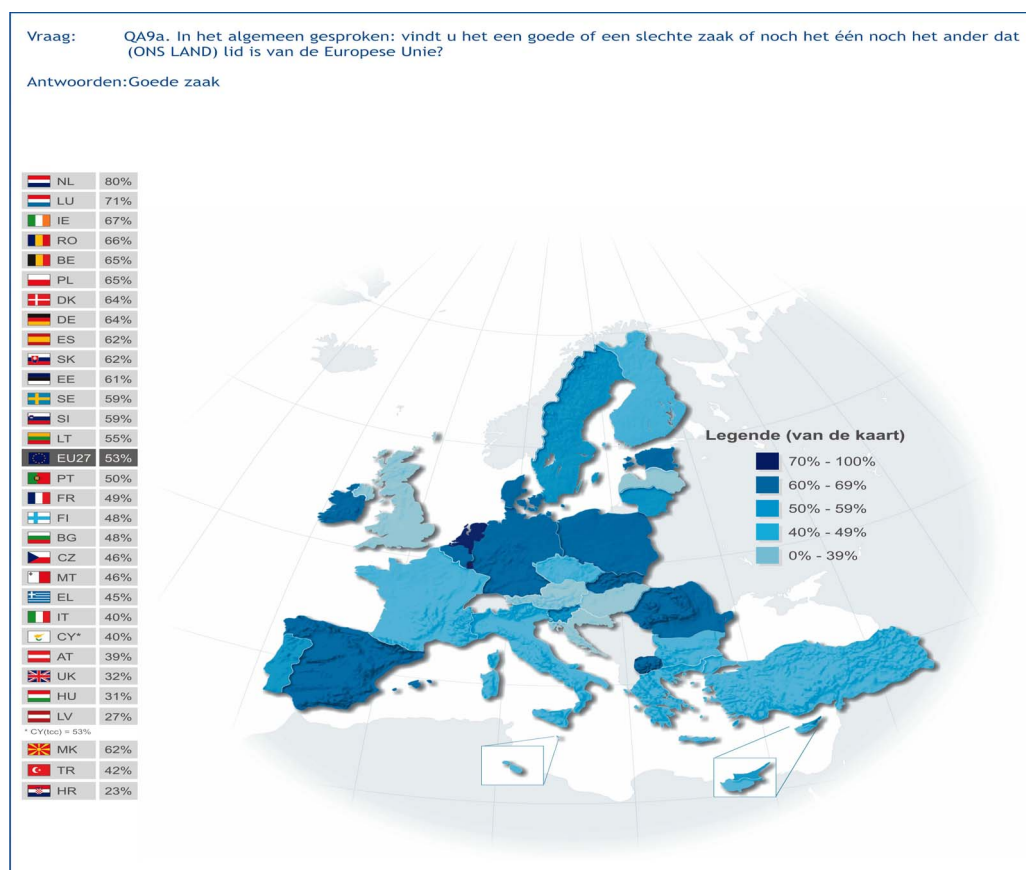
denkt dat het de goede kant opgaat met de EU, tegen 35% van de Europeanen. Bijna een kwart van de Nederlanders (23%) is van mening dat het de verkeerde kant opgaat met de EU tegen meer dan een derde (34%) van de Europeanen.

Op de vraag of men vindt dat de vormgeving van Europa momenteel ‘stilstaat’ (1) dan wel ‘zo vlot als mogelijk verloopt’ (7), neigen Nederlanders met een gemiddelde score van 3,7 op een zevenpuntschaal lichtjes naar stilstand. In de EU27-landen is men gemiddeld gesproken nagenoeg neutraal (3,9).

2.5 Betekenis van het lidmaatschap van de Europese Unie

De steun voor het lidmaatschap van de EU in Nederland is iets toegenomen vergeleken met een half jaar geleden. Acht op de tien Nederlanders zijn van mening dat het lidmaatschap van de Europese Unie een goede zaak is, tegen 75% in de lente van 2008. De steun in Nederland voor het lidmaatschap is nog altijd het hoogst van heel Europa. Een kleine meerderheid (53%) van de Europeanen ziet het nut van het lidmaatschap van het eigen land. Landen waar het lidmaatschap het minst overtuigend wordt omhelsd, zijn Letland (27%), Hongarije (31%) en het Verenigd Koninkrijk (32%).

19 | Nederlanders steunen lidmaatschap EU verreweg het meest van alle Europeanen

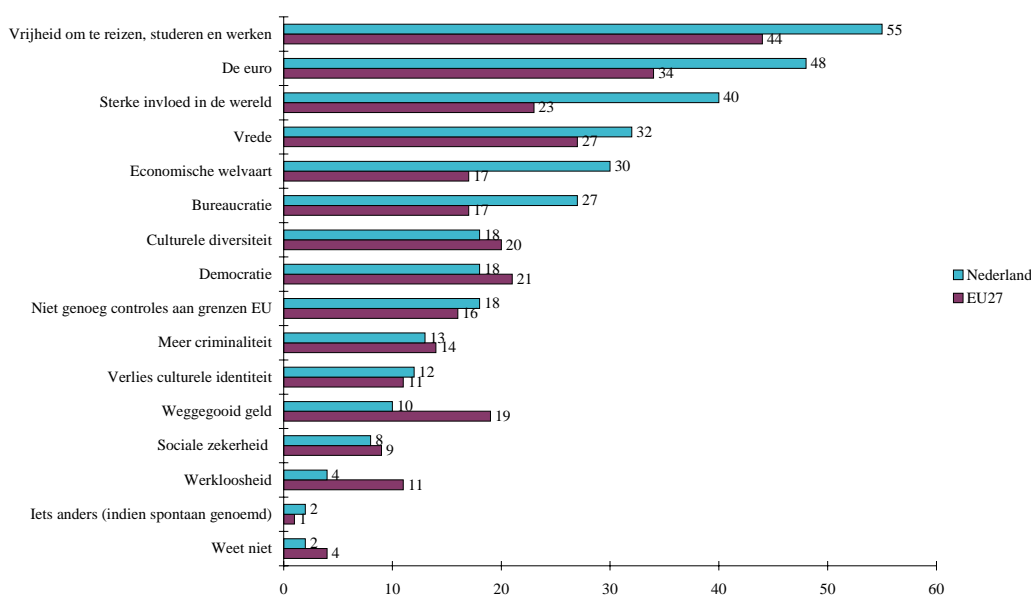

Op de vraag of Nederland voordeel heeft van het lidmaatschap van de Europese Unie antwoordt ruim drie kwart bevestigend (76%). Iets meer dan de helft van de Europeanen (56%) denkt ditzelfde over het eigen land. In Hongarije en het Verenigd Koninkrijk is men duidelijk sceptisch over het te behalen voordeel. In beide landen antwoordt slechts 39% bevestigend op de vraag.

Persoonlijke betekenis

Wanneer Nederlanders denken aan wat de Europese Unie voor hen persoonlijk betekent, komt bij de meesten de gedachte op aan de vrijheid overal in de EU te kunnen reizen, werken en studeren. Daarna worden de euro en een sterkere invloed in de wereld het vaakst genoemd. In Nederland worden deze aspecten door een hoger percentage mensen genoemd dan in de rest van de Europese lidstaten. Relatief weinig Nederlanders associëren de EU met werkloosheid, sociale zekerheid en weggegooid geld.

20 | Vrijheid eerste associatie met EU onder Nederlanders

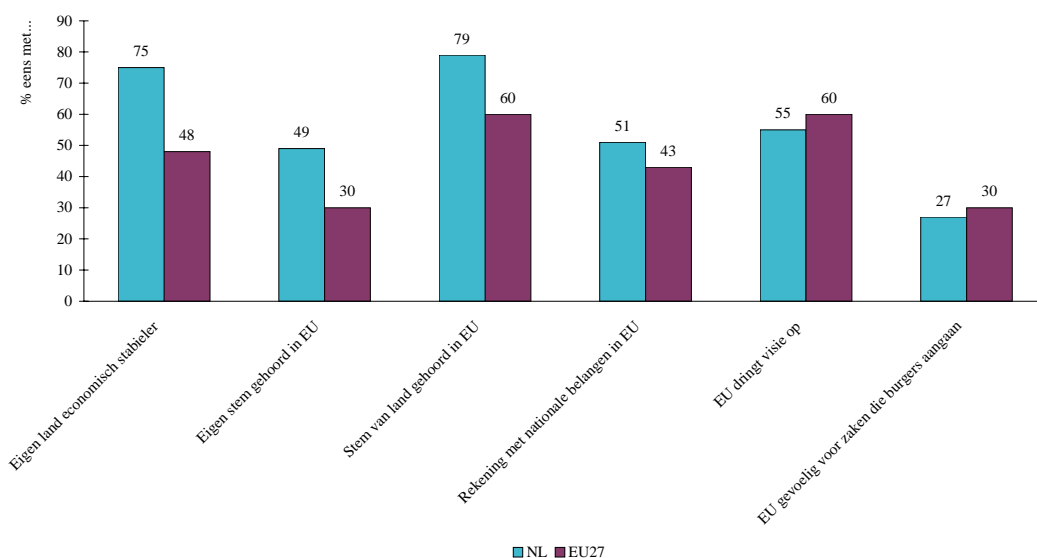

Bron: TNS NIPO, 2009

Maar liefst driekwart van de Nederlanders is van mening dat Nederland economisch stabiel is dankzij het feit dat het lid is van de eurozone. Dat is het hoogste percentage van de landen die de euro hebben ingevoerd. Het gemiddelde in de eurozone ligt een stuk lager, daar denkt 48% dat hun eigen land economisch stabiel is door het lidmaatschap van de eurozone. In de landen buiten de eurozone is eenzelfde beeld te zien; daar is 48% het eens met de stelling dat het lidmaatschap van de Europese Unie ervoor zorgt dat de nationale economie stabiel is. Vier op de tien inwoners van deze landen (42%) geven aan het hier niet mee eens te zijn.

Op de vraag of de Nederlander zijn stem gehoord ziet in Europa is men verdeeld. Bijna de helft van de Nederlanders (49%) geeft aan dit gevoel wél te hebben, maar 46% geeft aan dit gevoel juist niet te hebben. Het gemiddelde in de Europese Unie ligt aanzienlijk lager, slechts drie op de tien Europeanen (30%) voelen zich gehoord en 61% niet. In eigen land wordt de Nederlander wel gehoord volgens een grote meerderheid, 79% van de Nederlanders geeft dit aan. In Europa is men minder positief over de invloed in eigen land, 46% van de Europeanen voelt zich gehoord en 48% heeft het gevoel niet gehoord te worden. Zweden en Denemarken zijn het positiefst over het gehoord worden in eigen land (in beide landen geeft 90% aan gehoord te worden). Bijna acht op de tien Nederlanders (79%) zijn van mening dat de Nederlandse stem gehoord wordt in de Europese Unie. Het gemiddelde in Europa ligt een stuk lager, daar is 60% van mening dat de stem van het eigen land gehoord wordt. Over de vraag of er voldoende rekening wordt gehouden met de Nederlandse belangen in de Europese Unie is de Nederlander wat minder positief, een krappe meerderheid (51%) is het hiermee eens. De Nederlander is hierin alsnog iets positiever dan de gemiddelde Europeaan; 43% van hen is van mening dat er voldoende rekening wordt gehouden met de belangen van het eigen land. Met de stelling dat de Europese Unie zijn visie opdringt aan de lidstaten is een meerderheid van de Nederlanders (55%) het eens. Het Europese gemiddelde ligt iets hoger op 60%. Op de vraag of de EU gevoelig is voor zaken die de Nederlandse burger aangaan, antwoordt 63% van de Nederlanders ontkennend.

21 | Nederlanders vooral positief over economische stabiliteit eigen land en Nederlandse stem gehoord in EU

Ruim driekwart van de Nederlanders (77%) heeft het gevoel dat de Nederlandse regering gevoelig is voor zaken die de Nederlandse burger aangaan. Ook hier is de Nederlander

weer een stuk positiever dan de gemiddelde Europeaan; daar is bijna de helft (48%) niet overtuigd van het feit dat de nationale regering gevoelig is voor zaken van de burgers uit eigen land. Op de vraag of de Nederlandse regering gevoelig is voor zaken die de Europese burger aangaan, is de Nederlander iets minder positief: 63% is het hiermee eens. In Europa ligt het gemiddelde nog iets lager, daar is 42% het met de stelling eens.

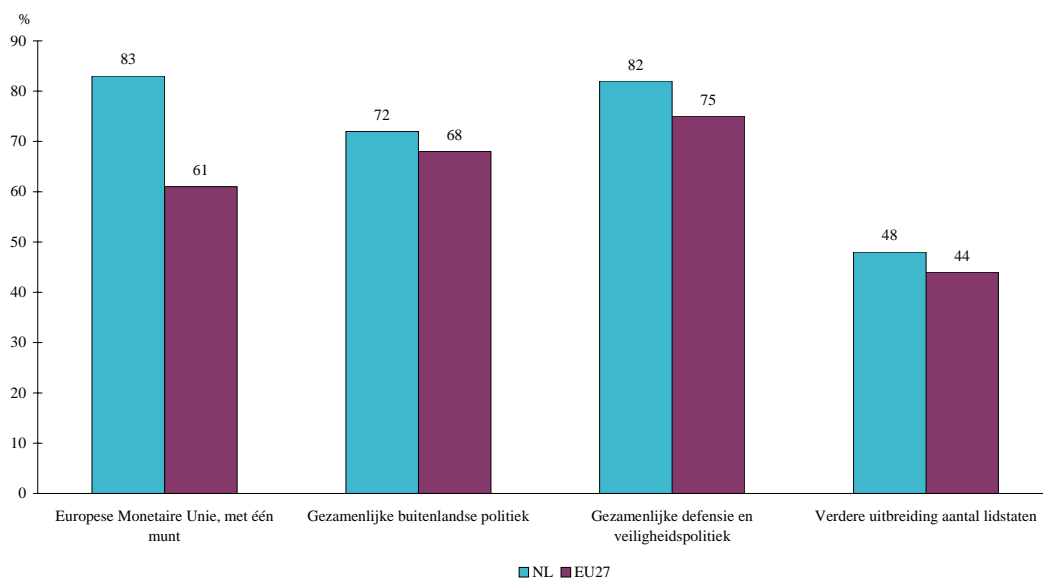
2.6 Beleid van de Europese Unie

Om te toetsen hoe het beleid van de Europese Unie eruit zou moeten zien, kijken we naar een aantal stellingen over de Europese Unie. Meer dan acht op de tien Nederlanders (83%) zijn vóór een Europese Monetaire Unie, met één enkele munt, de euro. Het Europese gemiddelde ligt lager, namelijk op 61%. Bijna driekwart van de Nederlanders (72%) is voorstander van een gezamenlijke buitenlandse politiek van de EU naar andere landen. Het Europese gemiddelde verschilt niet veel, 68% van de Europeanen is hier voorstander van. Defensie en veiligheidspolitiek moeten ook op Europees niveau gevoerd worden volgens een groot deel van de Europeanen (82% van de Nederlanders is hier voorstander van, tegen 75% van de Europeanen). Ten aanzien van een verdere uitbreiding van het aantal lidstaten in de EU is men minder positief, iets minder dan de helft van de Nederlanders (48%) vindt dit een goed idee, tegen 44% van de Europeanen.

---

22 | Veel Nederlanders juichen Europese munt en veiligheidspolitiek toe

---

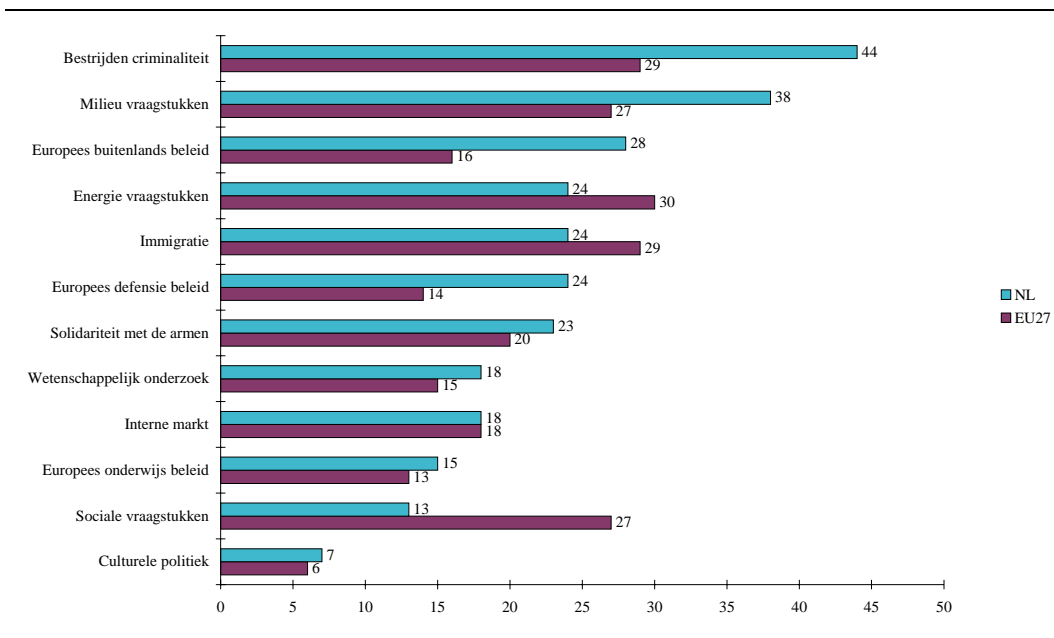

Verder vindt bijna de helft van de Nederlanders (47%) het geen probleem als de opbouw van Europa in de ene groep landen sneller gaat, dan in de andere groep.

Prioriteiten voor beleid

Als het aan de Nederlanders ligt, bestaat de top drie waar de Europese Unie prioriteit aan dient te geven uit het bestrijden van criminaliteit (44%), milieuzaken (38%) en Europees buitenlands beleid (28%). In de rest van Europa ligt de nadruk net iets anders. Daar zijn de energie vraagstukken de nummer één prioriteit (door 30% van de Europeanen als belangrijkste gezien), gevolgd door het bestrijden van criminaliteit en immigratie (beide door 29% genoemd als belangrijkste). Vooral ten aanzien van de sociale vraagstukken verschilt de Nederlander van de gemiddelde Europeaan. Slechts 13% van de Nederlanders vindt dit een Europese prioriteit, tegen 27% van de Europeanen.

23 | Prioriteit EU moet bij bestrijden criminaliteit en milieu liggen volgens de Nederlander³

2.7 Niveau van de besluitvorming: nationaal versus Europees

Zaken waarvoor de Nederlanders in ruime meerderheid hun voorkeur uitspreken met betrekking tot een gemeenschappelijke besluitvorming op Europees niveau, zijn onder meer het bestrijden van terrorisme (91%), steun aan gebieden met economische problemen (87%) en milieubescherming (82%). Zaken die de Nederlander bij voorkeur op nationaal niveau houdt, zijn de pensioenen (11% vóór besluitvorming op Europees niveau), het onderwijssysteem (21% vóór) en de belastingen (22% vóór). In de rest van Europa kan vooral steun op Europees niveau aan gebieden met economische problemen op minder bijval rekenen dan in Nederland; het Europese gemiddelde ligt een stuk lager, namelijk op 62%. De Nederlander is op de meeste gebieden groter voorstander voor

³ Het bestrijden van de financiële crisis of de economie in het algemeen zijn niet opgenomen in de vragenlijst als mogelijke antwoordcategorieën.

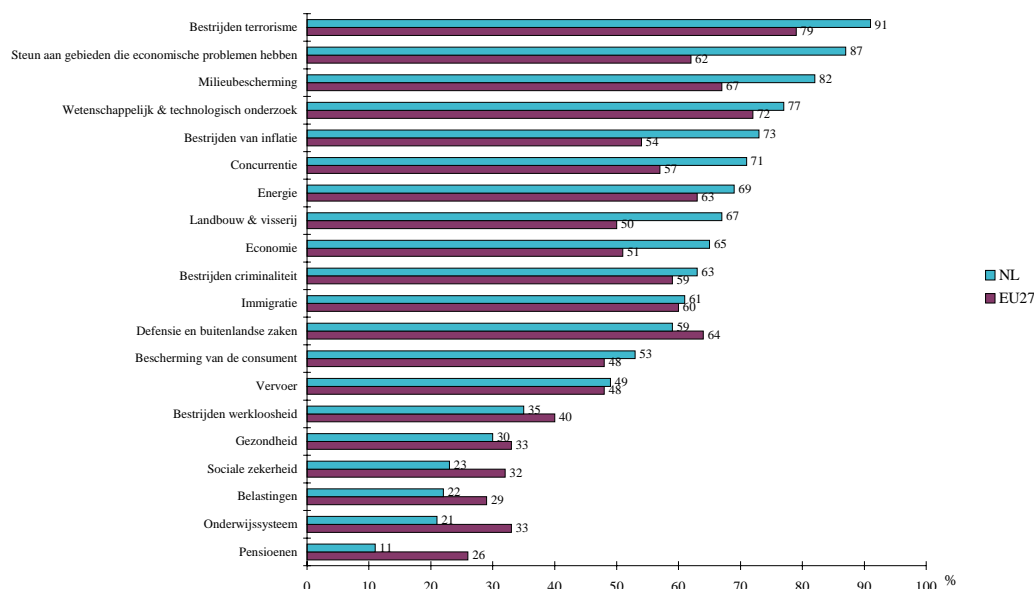
Europees optreden dan de gemiddelde Europeaan, met uitzondering van defensie en buitenlandse zaken, het bestrijden van werkloosheid, sociale zekerheid, belastingen, onderwijs en pensioenen. Vooral die laatste vijf lijken logisch, omdat die gebieden naar de mening van de Nederlanders goed geregeld zijn in eigen land.

Als we vergelijken met de lente van 2008 dan zien we weinig verandering, behalve op het gebied van economie. In de lente van 2008 was 55% van de Nederlanders vóór besluitvorming op Europees niveau, in het najaar van 2008 is dat 65%. Een toename die zeer waarschijnlijk verband houdt met de onzekere economische tijden.

---

24 | *Nederlanders voorstander bestrijding terrorisme en steun economisch zwakke gebieden onder Europese vlag*

2.8 Uitbreiding van de Europese Unie

In 1989 viel de Berlijnse Muur die een scheiding betekende tussen Oost- en West-Europa. Op de vraag of de Europese Unie daar baat bij heeft gehad antwoordt 71% van de Nederlanders bevestigend. Zes op de tien (62%) denken dat Nederland er baat bij heeft gehad en slechts een kwart (26%) denkt dat zij er persoonlijk baat bij hebben gehad. Het gemiddelde van Europa ligt iets lager, daarvan denkt 65% dat de EU er baat bij heeft gehad dat de Berlijnse Muur viel, 52% denkt dat het eigen land er baat bij heeft gehad en 26% dat zij er persoonlijk baat bij hebben gehad.

Over de vraag of de Europese Unie baat heeft gehad bij de uitbreiding van 15 naar 27 lidstaten is de Nederlander verdeeld. Bijna de helft (48%) is van mening dat de Europese Unie sterker is geworden door de uitbreiding en 44% is juist van mening dat de

uitbreiding de Europese Unie heeft verzwakt. Het Europese gemiddelde laat eenzelfde beeld zien (48% 'sterker geworden', tegen 36% 'zwakker geworden').

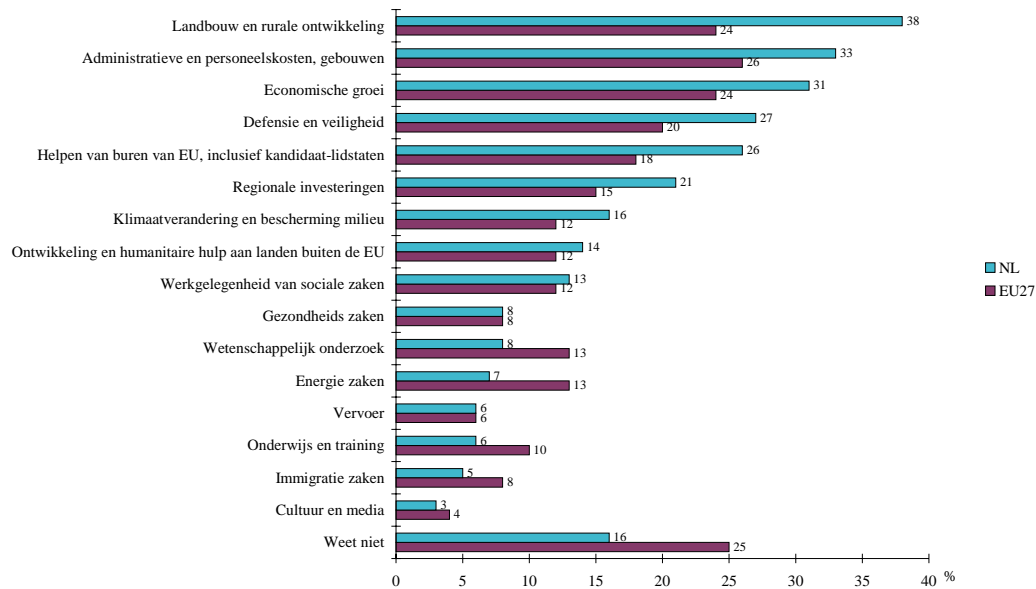
Meer dan de helft van de Nederlanders (51%) is van mening dat de Europese Unie op teveel gebieden beslissingen kan nemen. Iets meer dan een kwart (27%) vindt juist dat het er niet genoeg zijn. Een op de drie Europeanen vindt dat de EU op te veel gebieden beslissingen kan nemen, ongeveer twee op de tien (22%) vinden juist het tegenovergestelde.

2.9 Budget van de Europese Unie

De Europese Unie heeft een budget dat gespendeerd wordt aan een scala van activiteiten en investeringen, zowel binnen lidstaten, als buiten de Europese Unie. Op de vraag of men hier bekend mee is, antwoordt een derde van de Europeanen (33%) en 29% van de Nederlanders dat ze nog nooit van het EU budget gehoord hebben. Iets meer dan de helft van de Europeanen (51%) en bijna een op de zes Nederlanders (59%) geeft aan het wel te kennen, maar er niet echt bekend mee te zijn.

Op de vraag waar men denkt dat het budget grotendeels aan besteed wordt, antwoordt 38% van de Nederlanders aan landbouw en plattelandsontwikkeling. Verder wordt het budget volgens een derde van de Nederlanders grotendeels besteed aan administratieve en personeelskosten (33%) en aan economische groei (31%). Het minst vaak worden cultuur en media (3%), immigratiezaken (5%) en onderwijs en training (6%) genoemd als zaken waaraan het Europese budget grotendeels besteed wordt. De gemiddelde Europeaan denkt dat het meeste van het budget opgaat aan administratieve en personeelskosten (26%), landbouw en rurale ontwikkeling en economische groei (beide 24%). Opvallend is dat ruim een zesde van de Nederlanders (16%) geen idee heeft waar het budget aan besteed wordt. In Europa geeft een kwart van de Europeanen (25%) aan dat niet te weten.

25 | Landbouw Europese kostenpost nummer 1 volgens de Nederlander

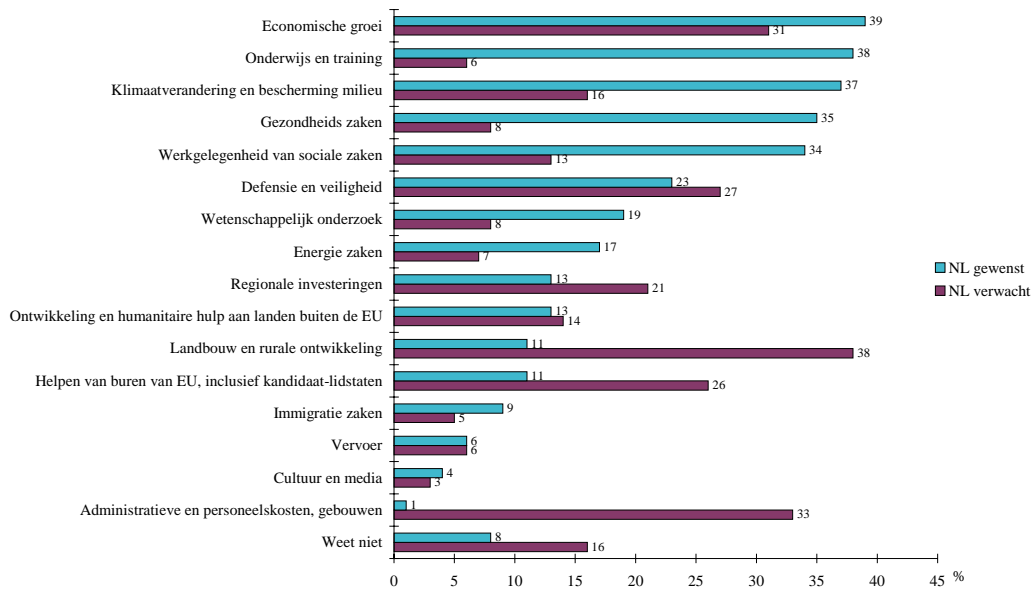

Dat verwachtingen en wensen soms ver uit elkaar liggen, wordt duidelijk als we kijken waaraan, volgens de Nederlander, het Europese budget besteed moet worden. Economische groei wordt het meest genoemd, namelijk door 38% van de Nederlanders. De verwachting dat het budget daaraan besteed wordt ligt lager, op 31%. Als tweede noemt de Nederlander onderwijs en training, door 38% genoemd als gewenst onderwerp van besteding. De verwachting dat het budget hieraan besteed wordt ligt veel lager, namelijk op 6%. Daarna volgen klimaat en milieubescherming (37% gewenst, 17% verwacht), gezondheidszaken (35% gewenst, 8% verwacht) en werkgelegenheid en sociale zaken (34% gewenst, 13% verwacht). Het minst gewenste onderwerp van besteding is voor de Nederlander de administratieve en personeelskosten. Slechts 1% noemt dit als gewenst. Toch denkt een op de drie Nederlanders dat het budget hier grotendeels aan besteed wordt. Andere uitschieters zijn landbouw en plattelandsontwikkeling, door 11% genoemd als gewenst onderwerp van besteding (38% verwacht) en hulp aan burens van de EU, inclusief kandidaat-lidstaten, ook door 11% als gewenst genoemd, tegen 26% verwacht. De wensen en verwachtingen ten aanzien van het besteden van het Europese budget liggen op de meeste vlakken dus ver uiteen.

---

26 / *Nederlanders verwachten niet dat EU veel geld aan onderwijs en training uitgeeft, maar wensen dit wel*

2.10 De Europese Unie en globalisering

Nederlanders zijn positiever over de effecten van globalisering dan de gemiddelde Europeaan. Op de vraag naar de effecten van globalisering, antwoordt 62% van de Nederlanders dat zij positieve effecten verwachten voor Nederlandse bedrijven, doordat de markten opengaan. Bijna een op de drie (29%) verwacht een negatief effect van de globalisering ten aanzien van de Nederlandse werkgelegenheid en de Nederlandse bedrijven. Europa is verdeelder over deze effecten: 36% is positief en 42% is negatief. Van de Europese landen zijn Griekenland (75% verwacht negatieve effecten) en Frankrijk (70% negatief) het meest pessimistisch over de globalisering. Denemarken is het positiefst over de effecten van globalisering (73% verwacht dat eigen bedrijven voordeel halen uit het opengaan van de markten).

Over de rol van de Europese Unie in het beschermen van de lidstaten tegen de negatieve effecten van globalisering antwoordt meer dan de helft van de Nederlanders (56%) positief en een op de drie (32%) negatief. Europa is ook hier weer iets pessimistischer: 43% verwacht dat de Europese Unie bescherming kan bieden tegen de negatieve effecten van globalisering tegen 37% die dat niet verwacht. Ook op de vraag of de Europese Unie de Europese burger in staat stelt voordeel te halen uit globalisering is de Nederlander positiever dan de gemiddelde Europeaan: 63% van de Nederlanders antwoordt bevestigend op deze vraag en 23% ontkennend. In Europa beantwoordt 43% de vraag bevestigend en 31% ontkennend. Nederland is samen met Zweden (66% bevestigend) het positiefst over de rol van de EU in het behalen van persoonlijk voordeel uit globalisering.

3 Het gewapende conflict in Georgië

In augustus 2008 ontbrandde een gewapend conflict tussen Georgië - ironisch genoeg het geboorteland van Sovjetleider Stalin - en buurland Rusland. Inzet was de afvallige Georgische regio Zuid-Ossetië. De gemoederen liepen hoog op, en pas na internationale bemiddeling kon het conflict gesust worden. Desalniettemin gaf Rusland een niet mis te verstaan signaal aan haar omgeving dat het niet met zich laat spotten. Hoe interpreteren inwoners van Europese landen (de gevolgen van) dit conflict?

3.1 Kennis Georgisch-Russisch conflict

Ruim acht op de tien (82%) van de ondervraagde mensen afkomstig uit een van de 27 lidstaten van de Europese Unie geven aan op de een of andere manier over het conflict tussen Georgië en Rusland gehoord of gelezen te hebben.

Ruim een op de drie (36%) geeft aan exact te weten waar het conflict over ging, bijna de helft (46%) geeft aan weliswaar van het conflict op de hoogte te zijn, maar niet van de volledige toedracht op de hoogte te zijn. 15% zegt helemaal *niet* op de hoogte te zijn.

In twee buurlanden van Rusland, Estland en Letland, zijn de mensen het best (in meer of mindere mate) op de hoogte van het conflict (97%). In Portugal zijn slechts zes op de tien mensen (60%) (in meer of mindere mate) op de hoogte.

Ook Nederlanders zijn relatief goed op de hoogte. Maar liefst 95% geeft aan (in meer of mindere mate) op de hoogte te zijn, slechts 5% is dat niet.

Gemiddeld genomen geven mannen in de 27 EU-lidstaten veel vaker aan exact op de hoogte te zijn van de aard van het conflict dan vrouwen (46% versus 27%). Twee op de tien vrouwen (20%) geven aan niets gehoord of gelezen te hebben, terwijl dit voor een op tien mannen (11%) geldt.

3.2 Welke actor belangrijkste ‘peace maker’ in conflict?

Als de inwoners van de 27 EU-lidstaten wordt gevraagd welke actor in hun optiek de belangrijkste rol in het beëindigen van het conflict heeft gespeeld, geeft een op de drie (35%) aan dit niet te weten. Een kwart (26%) van de ondervraagden vindt dat de Europese Unie de voornaamste *peacemaker* was. Een op de acht (12%) wijst de Verenigde Naties aan, gevolgd door de NAVO (9%) en Verenigde Staten (9%). Een op vijftig noemt de OVSE (2%), eveneens 2% draagt nog een andere actor aan. Een op de twintig (5%) vindt dat geen van de genoemde actoren de belangrijkste rol in de beëindiging van het conflict heeft vervuld.

Ten tijde van het conflict was Frankrijk voorzitter van de Europese Unie. President Nicolas Sarkozy wierp zich op als onvermoeibaar onderhandelaar. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vier op de tien Fransen (41%) de Europese Unie als voornaamste actor

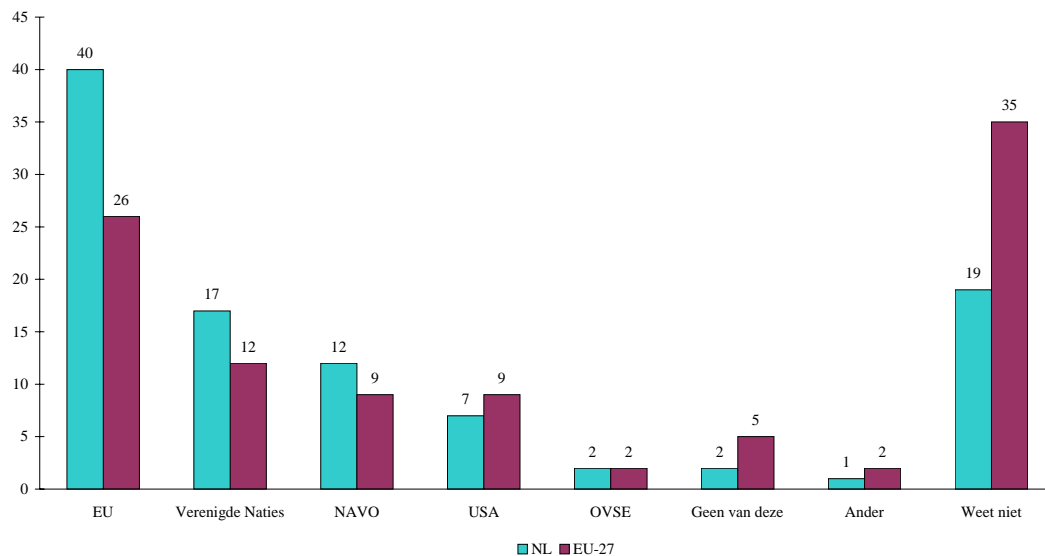
in het beëindigen van het conflict noemen. Daarentegen noemt slechts een op de tien Britten (10%) de EU als belangrijkste actor.

Ook Nederlanders wijzen relatief vaak de EU als belangrijkste actor aan (40%). Ook zien Nederlanders bovengemiddeld vaak de Verenigde Naties als voornaamste speler (17%). De Verenigde Naties worden relatief het vaakst door Zweden genoemd (22%).

---

27 | EU belangrijkste peacemaker in conflict Georgië-Rusland

3.3 Conflict van invloed op zekerheid Europese energie?

Rusland is een belangrijke geopolitieke speler, zeker als het om de productie van aardolie en gas gaat. Heeft het Georgische conflict invloed op de veiligheid van het Europese energieaanbod? Absoluut, menen twee op de tien (19%) inwoners van de 27 EU-lidstaten. Enigszins, vinden vier op de tien (41%) mensen. Twee op de tien mensen (21%) denken dat het conflict de veiligheid van energie niet echt of helemaal niet beïnvloedt, eveneens twee op de tien (19%) zeggen het niet te weten.

Maar liefst acht op de tien Grieken (81%) denken dat het conflict in meer of mindere mate van invloed zal zijn op de zekerheid van de Europese energie, terwijl slechts vier op de tien Portugezen (39%) dit denken.⁴

Nederlanders scoren wat dat betreft gemiddeld, hoewel ze redelijk vaak een mening hebben. Ruim zes op de tien Nederlanders (63%) denken dat het conflict in meer of mindere mate van invloed zal zijn op de zekerheid van de Europese energie, ongeveer een twee keer zo kleine groep (30%) denkt van niet.

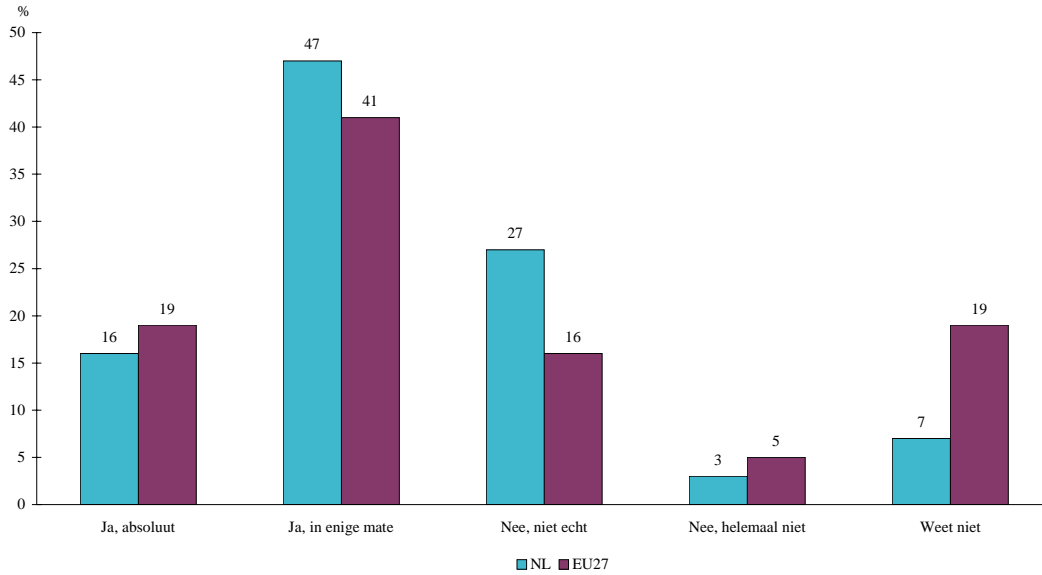
---

⁴ Overigens geeft ruim een op de drie Portugezen (36%) aan dit niet te weten.

---

28 / Zes op tien Europeanen denken dat conflict Georgie-Rusland gevolgen heeft voor de veiligheid van energieleveringen aan de EU

---

4 Samenvatting en conclusies

Nederlandse context

Financiële crisis of niet, de Nederlandse burgers behoren onveranderlijk tot de meest tevreden burgers van de EU als het gaat om het dagelijkse leven dat zij leiden. Nederland voert, op de voet gevolgd door Zweden en Denemarken, de lijst aan op dit punt. Als het gaat om zaken als de levenskwaliteit, werkgelegenheid, de economie en het milieu dan beoordelen ze deze positief, en hebben ze bovendien de indruk dat het thuisland beter functioneert dan het gemiddelde EU-land. Net als de gemiddelde EU-burger heeft de Nederlander nog altijd het idee dat de energieprijzen in het thuisland niet beter zijn dan in het gemiddelde EU-land.

De financiële crisis heeft wél impact op de verwachtingen van Nederlanders voor de toekomst. De meeste mensen verwachten nog altijd niet dat hun leven in het algemeen in het komende jaar wezenlijke veranderingen zal ondergaan, maar met name wat de economische situatie en de werkgelegenheid betreft zijn Nederlanders een stuk pessimistischer geworden over de nabije toekomst. Bijna twee op de drie (64%) Nederlanders voorzien een verslechtering van de economische situatie het komende jaar (tegen 44% een half jaar geleden), ruim de helft (55%) denkt dat de werkgelegenheid zal verminderen. Daarmee zijn Nederlanders zelfs nog iets pessimistischer dan de gemiddelde Europeaan. Ondanks het feit dat Nederlanders – net als de gemiddelde Europeaan – denken dat het leven van toekomstige generaties moeilijker zal worden, zijn desondanks meer mensen van mening dat Nederland zich eerder in de goede dan in de slechte richting ontwikkelt.

Na een flinke daling in het vertrouwen in de nationale overheid in de herfst van 2007 en een stabilisatie in de lente van 2008, is het vertrouwen de laatste maanden flink toegenomen. Dit kan niet los worden gezien van het optreden van de overheid tijdens de financiële crisis. Elders in Europa is het vertrouwen in de nationale overheid gemiddeld genomen niet gestegen.

De economische situatie is voor bijna twee op de drie (64%) Nederlanders het belangrijkste onderwerp, op zeer ruime afstand gevolgd door criminaliteit en gezondheidszorg. De Europeaan vindt stijgende prijzen/inflatie net zo belangrijk als de economische situatie. Stijgende prijzen/inflatie spelen voor de Nederlander een relatief minder belangrijke rol. Ook werkloosheid is voor de gemiddelde Europeaan een belangrijk onderwerp, maar voor de Nederlander is dat nauwelijks het geval. Nederlanders zijn nog wel positief over de huidige economische en financiële situatie, maar gezien het belang dat ze hechten aan de economische situatie (en hun pessimisme ten aanzien van de nabije toekomst) zijn ze bang dat dit niet ten goede zal veranderen.

De Europese Unie

Ondanks de inspanningen van de Europese Unie om de dreigende economische recessie het hoofd te bieden met een gezamenlijk plan van aanpak, is het vertrouwen in de Europese economie erg laag. In het najaar van 2006 was nog 58% van de Europeanen positief over de Europese economische situatie. In het najaar van 2008 is dit gedaald naar 33%. In Nederland is men iets positiever, maar ook hier is een sterke daling te zien, in 2006 was 77% van de Nederlanders van mening dat de Europese economie goed was, nu 'slechts' 57%.

Het aantal Nederlanders dat aangeeft te weten hoe de Europese Unie werkt is voor het eerst in twee jaar weer iets gedaald. Nu geeft 56% van de Nederlanders aan te begrijpen hoe de EU in elkaar steekt. Het Europese gemiddelde ligt lager, namelijk op 41%.

De Europese instellingen zijn goed bekend bij de Nederlanders, 95% heeft van het Europese Parlement gehoord, 91% van de Europese Centrale Bank en 85% heeft van de Europese Commissie gehoord. De Raad van de Europese Unie is iets minder bekend, 69% van de Nederlanders geeft aan hier van gehoord te hebben. Nederlanders zijn beter op de hoogte van de Europese instellingen dan de gemiddelde Europeaan.

Iets meer dan de helft van de inwoners van Nederland weet dat de Europese Unie niet uit vijftien lidstaten bestaat en een kleine meerderheid weet dat het voorzitterschap van de Europese Unie per zes maanden wisselt. Ten slotte zijn vier op de tien Nederlanders op de hoogte van het feit dat de eurozone niet uit twaalf landen bestaat. De Nederlander scoort op deze drie kennisvragen iets beter dan de gemiddelde EU-burger.

Het vertrouwen in de Europese Unie is in Nederland bovengemiddeld hoog vergeleken met de gemiddelde Europeaan. Meer dan zes op de tien Nederlanders (64%) geven aan vertrouwen te hebben in de EU, tegen 47% van de Europeanen. Het vertrouwen van de Nederlander in de Europese Centrale Bank en de Europese Commissie vertoont een stijgende lijn sinds het najaar van 2005. De Europese Centrale Bank geniet het meeste vertrouwen: 79% van de Nederlanders vertrouwt deze Europese instelling. Het vertrouwen van Nederlanders in het Europees Parlement is voor het eerst iets gedaald naar 58%. Hierdoor geniet de Europese Commissie voor het eerst méér vertrouwen dan het Europees Parlement onder Nederlanders. Nederland is ook een stuk positiever over de EU in het algemeen dan in de lente van 2008. Toen was 43% van de Nederlanders positief over de Europese Unie, in het najaar van 2008 is dat 52%.

Ondanks de positieve houding ten opzichte van de Europese Unie, is de Nederlander negatief over de toekomst van de Europese economie, 63% denkt dat het slechter zal gaan met de Europese economie. Ten aanzien van de wereldeconomie is de Nederlander nog pessimistischer, 71% denkt dat het slechter zal gaan met de wereldeconomie. Nederland is op deze vlakken negatiever dan de gemiddelde Europeaan, waar 41% pessimistisch is over de toekomst van de Europese economie en 49% negatief denkt over de toekomst van de wereldeconomie.

De meeste steun voor het lidmaatschap van de EU is te vinden in Nederland. Acht op de tien Nederlanders zijn van mening dat het lidmaatschap een goede zaak is. Van de Europeanen is een kleine meerderheid (53%) dezelfde mening toegedaan. De Europese Unie betekent voor de Nederlander de vrijheid om overal in de EU te kunnen reizen, werken en studeren, de euro en een sterkere invloed in de wereld.

Het lidmaatschap van de EU levert Nederland voordeel op. Zo vindt driekwart van de Nederlanders dat Nederland economisch stabiel is doordat zij in de Eurozone zitten. Bijna acht op de tien Nederlanders denken dat de stem van Nederland gehoord wordt in de EU. Toch antwoordt 55% van de Nederlanders dat de EU zijn visie opdringt aan zijn lidstaten.

De Nederlander vindt dat de Europese Unie prioriteit moet geven aan het bestrijden van criminaliteit en milieuzaken. In Europa dient de nadruk volgens zijn inwoners te liggen bij energiezaken, gevolgd door bestrijden van criminaliteit en immigratie. Sociale vraagstukken hebben voor Nederlanders minder prioriteit in EU verband dan voor de gemiddelde Europeaan (13% van de Nederlanders, tegen 27% van de Europeanen).

Het niveau waarop de besluitvorming tot stand zou moeten komen (Europees of nationaal niveau), verschilt sterk per onderwerp en is redelijk constant vergeleken met een jaar geleden. Zo zien Nederlanders zaken op het gebied van terrorismebestrijding, steun aan economisch achtergestelde gebieden en milieubescherming bij voorkeur op Europees niveau behandeld. Sociale zaken, belastingen, het onderwijssysteem en pensioenen ziet de Nederlander graag op nationaal niveau behandeld worden.

Ongeveer een derde van de Nederlanders zegt niet op de hoogte te zijn van een budget van de Europese Unie. Verder lopen de verwachtingen waar het budget aan gespendeerd wordt en de wens waar het aan gespendeerd zou moeten worden sterk uiteen. Zo wenst de Nederlander dat het budget besteed wordt aan onderwijs en training (38%, tegen 6% verwacht), klimaat en milieu (37%, tegen 16% verwacht), gezondheidszaken (35%, tegen 8% verwacht) en werkgelegenheid en sociale zaken (34%, tegen 13% verwacht). Vooral aan administratieve en personeelskosten en landbouw en rurale ontwikkeling wordt volgens de Nederlander te veel geld uitgegeven.

Meer dan zes op de tien Nederlanders zien globalisering als een positieve ontwikkeling en bijna zes op de tien denken dat de Europese Unie de lidstaten kan beschermen tegen de negatieve effecten van globalisering. In Europa is men weer iets pessimistischer, 36% is positief over globalisering en 43% verwacht dat de Europese Unie wat kan doen om de lidstaten te beschermen tegen negatieve effecten.

Georgië

Het conflict dat zich in de zomer van 2008 aan de rand van Europa tussen Georgië en Rusland heeft afgespeeld, is de meeste Europeanen niet ontgaan. Gemiddeld hebben ruim acht op de tien mensen op de een of andere manier iets van het conflict meegekregen. Dat geldt voor maar liefst 95% van de Nederlanders. Daarmee zijn Nederlanders bijna net zo goed op de hoogte als inwoners van Estland en Letland.

Europeanen vinden dat de EU de voornaamste ‘peacemaker’ in het conflict is geweest. Gemiddeld is een kwart van de Europeanen die mening toegedaan. Dat geldt voor vier op de tien Nederlanders.

Zes op de tien Europeanen vrezen dat het conflict in meer of mindere mate zijn uitwerking zal hebben op de veiligheid van energieleveringen aan de EU. In Nederland vreest een even groot aandeel mensen dat.

Bijlagen

Bijlage 1 Technische specificatie

STANDARD EUROBAROMETER 70

TECHNICAL SPECIFICATIONS

Between the 6th of October and the 6th of November 2008, TNS Opinion & Social, a consortium created between Taylor Nelson Sofres and EOS Gallup Europe, carried out wave 70.1 of the EUROBAROMETER, on request of the EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Communication, "Research and Political Analysis".

The STANDARD EUROBAROMETER 70 is part of wave 70.1 and covers the population of the respective nationalities of the European Union Member States, resident in each of the Member States and aged 15 years and over. The EUROBAROMETER 70.1 has also been conducted in the three candidate countries (Croatia, Turkey and the Former Yugoslav Republic of Macedonia) and in the Turkish Cypriot Community. In these countries, the survey covers the national population of citizens and the population of citizens of all the European Union Member States that are residents in these countries and have a sufficient command of the national languages to answer the questionnaire. The basic sample design applied in all states is a multi-stage, random (probability) one. In each country, a number of sampling points was drawn with probability proportional to population size (for a total coverage of the country) and to population density.

In order to do so, the sampling points were drawn systematically from each of the "administrative regional units", after stratification by individual unit and type of area. They thus represent the whole territory of the countries surveyed according to the EUROSTAT NUTS II (or equivalent) and according to the distribution of the resident population of the respective nationalities in terms of metropolitan, urban and rural areas. In each of the selected sampling points, a starting address was drawn, at random. Further addresses (every Nth address) were selected by standard "random route" procedures, from the initial address. In each household, the respondent was drawn, at random (following the "closest birthday rule"). All interviews were conducted face-to-face in people's homes and in the appropriate national language. As far as the data capture is concerned, CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) was used in those countries where this technique was available.

ABBREVIATIONS	COUNTRIES	INSTITUTES	N° INTERVIEWS	FIELDWORK DATES		POPULATION 15+
BE	Belgium	TNS Dimarso	1.002	10/10/2008	06/11/2008	8.786.805
BG	Bulgaria	TNS BBSS	1.006	09/10/2008	20/10/2008	6.647.375
CZ	Czech Rep.	TNS Aisa	1.026	06/10/2008	22/10/2008	8.571.710
DK	Denmark	TNS Gallup DK	1.029	06/10/2008	02/11/2008	4.432.931
DE	Germany	TNS Infratest	1.526	10/10/2008	02/11/2008	64.546.096
EE	Estonia	Emor	1.000	10/10/2008	03/11/2008	887.094
EL	Greece	TNS ICAP	1.000	10/10/2008	02/11/2008	8.691.304
ES	Spain	TNS Demoscopia	1.000	09/10/2008	06/11/2008	38.536.844
FR	France	TNS Sofres	1.027	06/10/2008	31/10/2008	46.425.653
IE	Ireland	TNS MRBI	1.000	06/10/2008	31/10/2008	3.375.399
IT	Italy	TNS Infratest	1.061	08/10/2008	24/10/2008	48.892.559
CY	Rep. of Cyprus	Synovate	503	08/10/2008	02/11/2008	638.900
CY(tcc)	Turkish Cypriot Comm.	KADEM	500	07/10/2008	27/10/2008	143.226
LV	Latvia	TNS Latvia	1.002	10/10/2008	04/11/2008	1.444.884
LT	Lithuania	TNS Gallup Lithuania	1.011	09/10/2008	28/10/2008	2.846.756
LU	Luxembourg	TNS ILReS	500	06/10/2008	03/11/2008	388.914
HU	Hungary	TNS Hungary	1.002	10/10/2008	02/11/2008	8.320.614
MT	Malta	MISCO	500	09/10/2008	03/11/2008	335.476
NL	Netherlands	TNS NIPO	1.041	09/10/2008	05/11/2008	13.017.690
AT	Austria	Österreichisches Gallup-Institut	1.003	06/10/2008	28/10/2008	7.004.205
PL	Poland	TNS OBOP	1.000	11/10/2008	31/10/2008	32.155.805
PT	Portugal	TNS EUROTESTE	1.000	11/10/2008	03/11/2008	8.080.915
RO	Romania	TNS CSOP	1.053	07/10/2008	03/11/2008	18.246.731
SI	Slovenia	RM PLUS	1.006	07/10/2008	04/11/2008	1.729.298
SK	Slovakia	TNS AISA SK	1.006	09/10/2008	26/11/2008	4.316.438
FI	Finland	TNS Gallup Ov	1.004	15/10/2008	06/11/2008	4.353.495
SE	Sweden	TNS GALLUP	1.002	13/10/2008	03/11/2008	7.562.263
UK	United Kingdom	TNS UK	1.308	07/10/2008	02/11/2008	50.519.877
HR	Croatia	Puls	1.000	08/10/2008	29/10/2008	3.734.300
TR	Turkey	TNS PIAR	1.003	08/10/2008	05/11/2008	47.583.830
MK	Former Yugoslav Rep. of Macedonia	TNS Brima	1.009	07/10/2008	16/10/2008	1.648.012
TOTAL			30.130	06/10/2008	06/11/2008	453.865.399

For each country a comparison between the sample and the universe was carried out. The Universe description was derived from Eurostat population data or from national statistics offices. For all countries surveyed, a national weighting procedure, using marginal and intercellular weighting, was carried out based on this Universe description. In all countries, gender, age, region and size of locality were introduced in the iteration procedure. For international weighting (i.e. EU averages), TNS Opinion & Social applies the official population figures as provided by EUROSTAT or national statistic offices. The total population figures for input in this post-weighting procedure are listed above.

Readers are reminded that survey results are estimations, the accuracy of which, everything being equal, rests upon the sample size and upon the observed percentage. With samples of about 1,000 interviews, the real percentages vary within the following confidence limits:

Observed percentages	10% or 90%	20% or 80%	30% or 70%	40% or 60%	50%
Confidence limits	± 1.9 points	± 2.5 points	± 2.7 points	± 3.0 points	± 3.1 points

Bijlage 2 Vragenlijst

EN

A your survey number

(101-105)

--	--	--	--	--

EB69.2 A

B country code

(106-107)

--	--

EB69.2 B

C our survey number

(108-110)

--	--	--

EB69.2 C

D Interview number

(111-116)

--	--	--	--	--	--

EB69.2 D

E Split ballot

(117)

A

1

B

2

EB69.2 E

ASK ITEM 28 ONLY IN TURKEY

ASK ITEM 29 ONLY IN CROATIA

ASK ITEM 30 ONLY IN TURKISH CYPRIOT COMMUNITY

ASK ITEM 31 ONLY IN FORMER YUGOSLAV REPUBLIC OF MACEDONIA

Q1 What is your nationality? Please tell me the country(ies) that applies(y).

(MULTIPLE ANSWERS POSSIBLE)

	(158-190)
Belgium	1,
Denmark	2,
Germany	3,
Greece	4,
Spain	5,
France	6,
Ireland	7,
Italy	8,
Luxembourg	9,
Netherlands	10,
Portugal	11,
United Kingdom (Great Britain, Northern Ireland)	12,
Austria	13,
Sweden	14,
Finland	15,
Republic of Cyprus	16,
Czech Republic	17,
Estonia	18,
Hungary	19,
Latvia	20,
Lithuania	21,
Malta	22,
Poland	23,
Slovakia	24,
Slovenia	25,
Bulgaria	26,
Romania	27,
Turkey	28,
Croatia	29,
Cyprus (Turkish Cypriot Community)	30,
Former Yugoslav Republic of Macedonia	31,
Other countries	32,
DK	33,

EB69.2 Q1

IF OTHER or DK THEN CLOSE INTERVIEW

ASK QA TO ALL

QA1 When you get together with friends, would you say you discuss political matters frequently, occasionally, or never?

Frequently

(211)

1

Occasionally	2
Never	3
DK	4

EB69.2 QA1

QA2 When you hold a strong opinion, do you ever find yourself persuading your friends, relatives or fellow workers to share your views? Does this happen...?

(READ OUT)

(212)

Often	1
From time to time	2
Rarely	3
Never	4
DK	5

EB69.2 QA2

QA3 On the whole, are you very satisfied, fairly satisfied, not very satisfied or not at all satisfied with the life you lead?

(READ OUT)

(213)

Very satisfied	1
Fairly satisfied	2
Not very satisfied	3
Not at all satisfied	4
DK	5

EB69.2 QA3

DO NOT ASK QA4a in CY(tcc) – CY(tcc) GO TO QA4b

QA4a How would you judge the current situation in each of the following?

(SHOW CARD WITH SCALE - ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT)	Very good	Rather good	Rather bad	Very bad	DK
--	------------	-----------	-------------	------------	----------	----

(214)	1	The situation of the (NATIONALITY) economy	1	2	3	4	5
(215)	2	The situation of the	1	2	3	4	5

	European economy					
(216)	3 The situation of the economy in the world (N)	1	2	3	4	5
(217)	4 Your personal job situation (N)	1	2	3	4	5
(218)	5 The financial situation of your household (N)	1	2	3	4	5
(219)	6 The employment situation in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(220)	7 The situation of the environment in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5

EB68.1 QA4 TREND MODIFIED

ASK QA4b ONLY in CY(tcc) – OTHERS GO TO QA5a

QA4b How would you judge the current situation in each of the following?

(SHOW CARD WITH SCALE - ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT)	Very good	Rather good	Rather bad	Very bad	DK
(221)	2 The economic situation in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5
(222)	2 The situation of the European economy	1	2	3	4	5
(223)	3 The situation of the economy in the world (N)	1	2	3	4	5
(224)	4 Your personal job situation (N)	1	2	3	4	5
(225)	5 The financial situation of your household (N)	1	2	3	4	5
(226)	6 The employment situation in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5
(227)	7 The situation of the environment in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5

NEW

DO NOT ASK QA5a in CY(tcc) – CY(tcc) GO TO QA5b

QA5a How would you judge the current situation in each of the following?

(SHOW CARD WITH SCALE – ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT)	Very	Rather	Rather bad	Very bad	DK
--	------------	------	--------	------------	----------	----

		good	good				
(228)	1	The area you live in	1	2	3	4	5
	2	Health care provision in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(229)	3	The provision of pensions in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(230)	4	Unemployment benefits in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(231)	5	The cost of living in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(232)	6	Relations in (OUR COUNTRY) between people from different cultural or religious backgrounds or nationalities	1	2	3	4	5
(233)	7	The way inequalities and poverty are addressed in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(234)	8	The affordability of energy in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(235)	9	The affordability of housing in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(236)	10	The way public administration runs in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(237)							

NEW

ASK QA5b ONLY in CY(tcc) – OTHERS GO TO QA6a

QA5b How would you judge the current situation in each of the following?

(SHOW CARD WITH SCALE – ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT)	Very good	Rather good	Rather bad	Very bad	DK	
(238)	1	The area you live in	1	2	3	4	5
(239)	2	Health care provision in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5

(240)	3	The provision of pensions in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5
(241)	4	Unemployment benefits in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5
(242)	5	The cost of living in our community	1	2	3	4	5
(243)	6	Relations in our community between people from different cultural or religious backgrounds or nationalities	1	2	3	4	5
(244)	7	The way inequalities and poverty are addressed in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5
(245)	8	The affordability of energy in our community	1	2	3	4	5
(246)	9	The affordability of housing in our community	1	2	3	4	5
(247)	10	The way public administration runs in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4	5

NEW

DO NOT ASK QA6a in CY(tcc) – CY(tcc) GO TO QA6b

QA6a What are your expectations for the next twelve months: will the next twelve months be better, worse or the same, when it comes to...?

(READ OUT)	Better	Worse	Same	DK
------------	--------	-------	------	----

(248)	1	Your life in general	1	2	3	4
(249)	2	The economic situation in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4
(250)	3	The financial situation of your household	1	2	3	4
(251)	4	The employment situation in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4
(252)	5	Your personal job situation	1	2	3	4
(253)	6	The economic situation in the EU	1	2	3	4
(254)	7	The economic situation in the world (N)	1	2	3	4
(255)	8	The situation of the environment in	1	2	3	4

(OUR COUNTRY) (N)				
-------------------	--	--	--	--

EB69.2 QA4a TREND MODIFIED

ASK QA6b ONLY IN CY(tcc) - OTHERS GO TO QA7a

QA6b What are your expectations for the next twelve months: will the next twelve months be better, worse or the same, when it comes to...?

	(READ OUT)	Better	Worse	Same	DK
(256)	1 Your life in general	1	2	3	4
(257)	2 The economic situation in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4
(258)	3 The financial situation of your household	1	2	3	4
(259)	4 The employment situation in the Turkish Cypriot Community	1	2	3	4
(260)	5 Your personal job situation	1	2	3	4
(261)	6 The economic situation in the EU	1	2	3	4
(262)	7 The economic situation in the world (N)	1	2	3	4
(263)	8 The situation of the environment in the Turkish Cypriot Community (N)	1	2	3	4

EB69.2 QA4b

DO NOT ASK QA7a in CY(tcc) - CY(tcc) GO TO QA7b

QA7a For each of the following domains, would you say that the situation in (OUR COUNTRY) is better or less good than the average of the European countries?

(SHOW CARD WITH SCALE - ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT - ROTATE)	Much better	Somewhat better	Somewhat less good	Definitely less good	DK
(264)	1 The situation of the (NATIONALITY) economy	1	2	3	4	5
(265)	2 The employment situation in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(266)	3 The cost of living in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(267)	4 Energy prices in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5

(268)	5	The quality of life in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(269)	6	The situation of the environment in (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5

EB69.2 QA5a (ITEMS 1-5) - EB67.2 QA7C (ITEM 6) - TREND MODIFIED

ASK QA7b ONLY IN CY(tcc) - OTHERS GO TO QA8a

QA7b For each of the following domains, would you say that the situation in the Turkish Cypriot Community is better or less good than the average of the European Union countries?

(SHOW CARD WITH SCALE - ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT - ROTATE)	Much better	Somewhat better	Somewhat less good	Definitely less good	DK	
(270)	1	The situation of our economy	1	2	3	4	5
(271)	2	The employment situation in our community	1	2	3	4	5
(272)	3	The cost of living in our community	1	2	3	4	5
(273)	4	Energy prices in our community	1	2	3	4	5
(274)	5	The quality of life in our community	1	2	3	4	5
(275)	6	The situation of the environment in our community	1	2	3	4	5

EB69.2 QA5a (ITEMS 1-5) - EB67.2 QA7C (ITEM 6) - TREND MODIFIED

DO NOT ASK QA8a AND QA8b in CY(tcc) – CY(tcc) GO TO QA8c

QA8a What do you think are the two most important issues facing (OUR COUNTRY) at the moment?

(SHOW CARD - READ OUT - MAX. 2 ANSWERS)

	(276-291)
Crime	1,
Economic situation	2,
Rising prices\inflation	3,
Taxation	4,
Unemployment	5,
Terrorism	6,
Defence\ Foreign affairs	7,
Housing	8,

Immigration	9,
Healthcare system	10,
The educational system	11,
Pensions	12,
Protecting the environment	13,
Energy related issues	14,
Other (SPONTANEOUS)	15,
DK	16,

EB69.2 QA6a

QA8b And personally, what are the two most important issues you are facing at the moment?

(SHOW CARD - READ OUT - MAX. 2 ANSWERS)

	(292-307)
Crime	1,
Economic situation	2,
Rising prices\ inflation	3,
Taxation	4,
Unemployment	5,
Terrorism	6,
Defence\ Foreign affairs	7,
Housing	8,
Immigration	9,
Healthcare system	10,
The educational system	11,
Pensions	12,
Protecting the environment	13,
Energy related issues	14,
Other (SPONTANEOUS)	15,
DK	16,

NEW

ASK QA8c AND QA8d ONLY IN CY(tcc) - OTHERS GO TO QA9a

QA8c What do you think are the two most important issues facing our community at the moment?

(SHOW CARD - READ OUT - MAX. 2 ANSWERS)

	(308-323)
Crime	1,
Economic situation	2,
Rising prices\ inflation	3,
Taxation	4,
Unemployment	5,

Terrorism	6,
Cyprus issue	7,
Housing	8,
Immigration	9,
Healthcare system	10,
The educational system	11,
Pensions	12,
Protecting the environment	13,
Energy related issues	14,
Other (SPONTANEOUS)	15,
DK	16,

EB69.2 QA6b

QA8d And personally, what are the two most important issues you are facing for the moment?

(SHOW CARD - READ OUT - MAX. 2 ANSWERS)

(324-339)

Crime	1,
Economic situation	2,
Rising prices\inflation	3,
Taxation	4,
Unemployment	5,
Terrorism	6,
Cyprus issue	7,
Housing	8,
Immigration	9,
Healthcare system	10,
The educational system	11,
Pensions	12,
Protecting the environment	13,
Energy related issues	14,
Other (SPONTANEOUS)	15,
DK	16,

NEW

ASK QA9a and QA10a ONLY IN EU27 – FM, TR and HR GO TO QA9b – CY(tcc) GO TO QA9c

QA9a Generally speaking, do you think that (OUR COUNTRY)'s membership of the European Union is...?

(READ OUT)

(340)

A good thing	1
--------------	---

A bad thing	2
Neither good nor bad	3
DK	4

EB69.2 QA7a

QA10a Taking everything into account, would you say that (OUR COUNTRY) has on balance benefited or not from being a member of the European Union?

(341)	
Benefited	1
Not benefited	2
DK	3

EB69.2 QA8a

ASK QA9b and QA10b ONLY in FM, TR and HR – EU27 GO TO QA11a - CY(tcc) GO TO QA9c

QA9b Generally speaking, do you think that (OUR COUNTRY)'s membership of the European Union would be...?

(READ OUT)

(342)	
A good thing	1
A bad thing	2
Neither good nor bad	3
DK	4

EB69.2 QA7b

QA10b Taking everything into account, would you say that (OUR COUNTRY) would benefit or not from being a member of the European Union?

(343)	
Would benefit	1
Would not benefit	2
DK	3

EB69.2 QA8b

ASK QA9c and QA10c ONLY in CY(tcc) – OTHERS GO TO QA11a

QA9c Generally speaking, do you think that for the Turkish Cypriot Community the full application of EU legislation would be...?

(READ OUT)

(344)	
A good thing	1
A bad thing	2
Neither good nor bad	3

DK

4

EB69.2 QA7c

QA10c Taking everything into consideration, would you say that the Turkish Cypriot Community would benefit or not from the full application of the EU legislation?

(345)

Would benefit	1
Would not benefit	2
DK	3

EB69.2 QA8c

DO NOT ASK QA11a IN CY(tcc) - CY(tcc) GO TO QA11b

QA11a At the present time, would you say that, in general, things are going in the right direction or in the wrong direction, in...?

(ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT)	Things are going in the right direction	Things are going in the wrong direction	Neither the one nor the other (SPONTANEOUS)	DK
--	------------	---	---	---	----

(346)	1	(OUR COUNTRY)	1	2	3	4
(347)	2	The European Union	1	2	3	4

EB69.2 QA11a

ASK QA11b ONLY IN CY(tcc) - OTHERS GO TO QA12

QA11b At the present time, would you say that, in general, things are going in the right direction or in the wrong direction, in...?

(ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT)	Things are going in the right direction	Things are going in the wrong direction	Neither the one nor the other (SPONTANEOUS)	DK
--	------------	---	---	---	----

(348)	1	Our community	1	2	3	4
(349)	2	The European Union	1	2	3	4

EB69.2 QA11b

QA12: DO NOT ASK ITEMS 1, 3, 4 and 5 in CY(tcc)

QA12 I would like to ask you a question about how much trust you have in certain institutions. For each of the following institutions, please tell me if you tend to trust it or tend not to trust it.

	(READ OUT)	Tend to trust	Tend not to trust	DK
--	------------	---------------	-------------------	----

(350)	1	Justice\ the (NATIONALITY) legal system	1	2	3
(351)	2	Political parties	1	2	3
(352)	3	Regional or local public authorities (N)	1	2	3
(353)	4	The (NATIONALITY) Government	1	2	3
(354)	5	The (NATIONALITY PARLIAMENT) (USE PROPER NAME FOR LOWER HOUSE)	1	2	3
(355)	6	The European Union	1	2	3
(356)	7	The United Nations	1	2	3
(357)	8	NATO (N)	1	2	3

EB69.2 QA12 TREND MODIFIED

ASK ALL

QA13 In general, does the European Union conjure up for you a very positive, fairly positive, neutral, fairly negative or very negative image?

	(358)
Very positive	1
Fairly positive	2
Neutral	3
Fairly negative	4
Very negative	5
DK	6

EB69.2 QA13

QA14 What does the European Union mean to you personally?

(SHOW CARD - READ OUT - MULTIPLE ANSWERS POSSIBLE - ROTATE TOP TO BOTTOM/
BOTTOM TO TOP)

	(359-374)
Peace	1,
Economic prosperity	2,
Democracy	3,
Social protection	4,
Freedom to travel, study and work anywhere in the EU	5,
Cultural diversity	6,
Stronger say in the world	7,
Euro	8,
Unemployment	9,
Bureaucracy	10,
Waste of money	11,
Loss of our cultural identity	12,
More crime	13,
Not enough control at external frontiers	14,
Other (SPONTANEOUS)	15,
DK	16,

EB69.2 QA14

DO NOT ASK QA15a IN CY(tcc) - ASK ITEM 1 ONLY IN EU27 COUNTRIES THAT ARE NOT IN THE EURO AREA - ASK ITEM 2 ONLY IN THE EURO AREA - FM, HR AND TR ASK ONLY ITEMS 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 AND 11 - CY(tcc) GO TO QA15b

QA15a Please tell me for each statement, whether you tend to agree or tend to disagree.

	(READ OUT)	Tend to agree	Tend to disagree	DK
--	------------	---------------	------------------	----

(375)	1	I feel we are more stable economically because (OUR COUNTRY) is a member of the EU	1	2	3
(376)	2	I feel we are more stable economically because (OUR COUNTRY) is a member of the euro area	1	2	3
(377)	3	My voice counts in the European Union	1	2	3
(378)	4	My voice counts in (OUR COUNTRY)	1	2	3
(379)	5	I understand how the European Union works	1	2	3
(380)	6	(OUR COUNTRY)'s voice counts in the EU	1	2	3
(381)	7	The interests of (OUR COUNTRY) are well taken into account in the EU	1	2	3
(382)	8	The European Union imposes its views on (OUR COUNTRY)	1	2	3
(383)	9	The (NATIONALITY) Government is sensitive to issues that concern (NATIONALITY) citizens (N)	1	2	3
(384)	10	The EU is sensitive to issues that concern (NATIONALITY) citizens (N)	1	2	3
(385)	11	The (NATIONALITY) Government is sensitive to	1	2	3

	issues that concerns European citizens (N)			
--	--	--	--	--

EB69.2 QA15a TREND MODIFIED

ASK QA15b ONLY IN CY(tcc) - OTHERS GO TO QA16

QA15b Please tell me for each statement, whether you tend to agree or tend to disagree.

	(READ OUT)	Tend to agree	Tend to disagree	DK
(386)	1 My voice counts in the European Union	1	2	3
(387)	2 My voice counts in our community	1	2	3
(388)	3 I understand how the European Union works	1	2	3
(389)	4 Our community's voice counts in the EU	1	2	3
(390)	5 The European Union imposes its views on our community	1	2	3

EB69.2 QA15b

ASK ALL

QA16 Have you heard of...?

	(READ OUT)	Yes	No	DK
(391)	1 The European Parliament	1	2	3
(392)	2 The European Commission	1	2	3
(393)	3 The Council of the European Union	1	2	3
(394)	4 The European Central Bank	1	2	3

EB69.2 QA16

QA17 And for each of the following European bodies, do you think it plays an important role or not in the life of the European Union?

	(READ OUT)	Important	Not important	DK
(395)	1 The European Parliament	1	2	3
(396)	2 The European Commission	1	2	3
(397)	3 The Council of the European Union	1	2	3

(398)	4	The European Central Bank	1	2	3
-------	---	---------------------------	---	---	---

EB69.2 QA17

QA18 And, for each of them, please tell me if you tend to trust it or tend not to trust it?

(READ OUT)	Tend to trust	Tend not to trust	DK
------------	---------------	-------------------	----

(399)	1	The European Parliament	1	2	3
(400)	2	The European Commission	1	2	3
(401)	3	The Council of the European Union	1	2	3
(402)	4	The European Central Bank	1	2	3

EB69.2 QA18

QA19a In your opinion, what is the current speed of building Europe? Please look at these figures. N°1 is standing still, N°7 is running as fast as possible. Choose the one which best corresponds with your opinion of the current speed of building Europe.

QA19b And which corresponds best to the speed you would like?

(SHOW CARD WITH SCALE)

READ OUT	(403)	(404)
	QA19a	QA19b
	CURRENT SPEED	DESIRED SPEED
Standstill	1	1
	2	2
	3	3
	4	4
	5	5
	6	6
Runs as fast as possible	7	7
DK	8	8

EB66.1 QA13a&b

QA20 Thinking about your purchasing power, that is to say the things that your household can afford in your daily life, if you compare your present situation with five years ago, would you say it has improved, stayed about the same, or got worse?

(SHOW CARD - ONE ANSWER ONLY)

	(405)
Improved	1
Stayed about the same	2
Got worse	3
DK	4

EB69.2 QA27

QA21 Please tell me to what extent you agree or disagree with the following statement: You have difficulties paying all your bills at the end of the month.

(READ OUT – ONE ANSWER ONLY)

	(406)
Totally agree	1
Tend to agree	2
Tend to disagree	3
Totally disagree	4
DK	5

EB69.2 QA28

QA22 Generally speaking, do you think that the life of those who are children today will be easier, more difficult or neither easier nor more difficult than the life of those from your own generation?

(READ OUT – ONE ANSWER ONLY)

	(407)
Easier	1
More difficult	2
Neither easier nor more difficult	3
DK	4

EB69.2 QA29

QA23 Please tell me whether you tend to agree or to disagree with the following statement: The children who live in (OUR COUNTRY) would have a better life if they emigrated to another country.

(READ OUT)

	(408)
Tend to agree	1
Tend to disagree	2
It depends (SPONTANEOUS)	3
DK	4

NEW

QA24 For each of the following statements about the European Union could you please tell me whether you think it is true or false.

(READ OUT - ROTATE)		True.	False.	DK
(409)	1 The EU currently consists of fifteen Member States	1	2	3
(410)	3 Every six months, a different Member State becomes the President of the Council of the European Union	1	2	3
(411)	4 The euro area currently consists of twelve Member States	1	2	3
(412)	2 Switzerland is a member of the European Union	1	2	3

EB69.2 QA34 (ITEMS' SEQUENCE MODIFIED + ROTATE ADDED)

ASK QA25 and QA26 ONLY IN EU27 - OTHERS GO TO QA27

QA25 For each of the following areas, do you think that decisions should be made by the (NATIONALITY) Government, or made jointly within the European Union?

(ONE ANSWER PER LINE)

(READ OUT - ROTATE)		(NATIONALITY) Government	Jointly within the EU	DK
(413)	1 Fighting crime	1	2	3
(414)	2 Taxation	1	2	3
(415)	3 Fighting unemployment	1	2	3
(416)	4 Fighting terrorism	1	2	3
(417)	5 Defence and foreign affairs	1	2	3
(418)	6 Immigration	1	2	3
(419)	7 The educational system	1	2	3
(420)	8 Pensions	1	2	3
(421)	9 Protecting the environment	1	2	3

EB69.2 QA35a

QA26 For each of the following areas, do you think that decisions should be made by the (NATIONALITY) Government, or made jointly within the European Union?

(ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT - ROTATE)	(NATIONALITY) Government	Jointly within the EU	DK
--	---------------------	-----------------------------	--------------------------	----

(422)	1	Health	1	2	3
(423)	2	Social welfare	1	2	3
(424)	3	Agriculture and fishery	1	2	3
(425)	4	Consumer protection	1	2	3
(426)	5	Scientific and technological research	1	2	3
(427)	6	Support for regions facing economic difficulties	1	2	3
(428)	7	Energy	1	2	3
(429)	8	Competition	1	2	3
(430)	9	Transports	1	2	3
(431)	10	Economy	1	2	3
(432)	11	Fighting inflation	1	2	3

EB69.2 QA36a

ASK ALL

QA27 What is your opinion on each of the following statements? Please tell me for each statement, whether you are for it or against it.

	(READ OUT - ROTATE)	For	Against	DK
--	---------------------	-----	---------	----

(433)	1	A European Monetary Union with one single currency, the euro	1	2	3
(434)	2	A common foreign policy among the Member States of the EU, towards other countries	1	2	3
(435)	3	A common defence and security policy among EU Member States	1	2	3
(436)	4	Further enlargement of the EU to include other countries in future years	1	2	3
(437)	5	The speed of building Europe being faster in one group of countries than in the other countries	1	2	3

EB69.2 QA37 (ITEMS 1-4) - EB68.1 QA22 (ITEM 5)

QA28 European integration has been focusing on various issues in the last years. In your opinion, which aspects should be emphasized by the European institutions in the coming years, to strengthen the European Union in the future?

(SHOW CARD – READ OUT – ROTATE – MAX. 3 ANSWERS)

(438-452)

The Internal market	1,
Cultural policy	2,
European foreign policy	3,
European defence policy	4,
Immigration issues	5,
European education policy	6,
Environment issues	7,
Energy issues	8,
Solidarity with poorer regions	9,
Scientific research	10,
Social issues	11,
The fight against crime	12,
None of these (SPONTANEOUS)	13,
Others (SPONTANEOUS)	14,
DK	15,

EB69.2 QA39

ASK QA29 TO QA32 ONLY IN EU27 - CY(tcc) GO TO QA33b - OTHERS GO TO QA33a

QA29 In the European Union, each Member State, in turn, becomes the President of the Council of the European Union for six months. Right now, it's the turn of France. Have you recently read in the newspapers or heard on the radio or television or seen on the I

(453)

Yes	1
No	2
DK	3

EB69.2 QA40 TREND MODIFIED

ASK QA30 ONLY IN FR - OTHERS EU27 GO TO QA31

QA30 Whether you have heard about it or not, do you think it is important or not that France is President of the Council of the European Union at this time? Would you say it is...? (M)

(READ OUT)

(454)

Very important	1
Important	2
Not very important	3
Not at all important	4
DK	5

EB69.2 QA41

ASK QA31 ONLY IN THE EU27

QA31 In the European Union, each Member State, in turn, becomes the President of the Council of the European Union for six months. From January the 1st 2009 it will be the turn of Czech Republic. Have you recently read in the newspapers or heard on the radio

(455)

Yes	1
No	2
DK	3

EB69.2 QA42

ASK QA32 ONLY IN CZ - OTHERS EU27 GO TO QA33a

QA32 Whether you have heard about it or not, do you think it is important or not that Czech Republic will be President of the Council of the European Union from the 1st of January 2009? Would you say it is...? (M)

(READ OUT)

(456)

Very important	1
Important	2
Not very important	3
Not at all important	4
DK	5

EB69.2 QA43

ASK ALL EXCEPT IN CY(tcc) - CY(tcc) GO TO QA33b

QA33a Which of the following two propositions is the one which is closest to your opinion with regard to globalisation?

(READ OUT – ONE ANSWER ONLY)

(457)

Globalisation represents a good opportunity for (NATIONALITY) companies thanks to the opening-up of markets	1
Globalisation represents a threat to employment and companies in (OUR COUNTRY)	2
DK	3

EB69.2 QA48a

ASK QA33b ONLY IN CY(tcc) - OTHERS GO TO QA34a

QA33b Which of the following two propositions is the one which is closest to your opinion with regard to globalisation?

(READ OUT – ONE ANSWER ONLY)

(458)

Globalisation represents a good opportunity for our community's companies thanks to the opening-up of markets	1
Globalisation represents a threat to employment and companies in our community	2
DK	3

EB69.2 QA48b

ASK QA34a TO SPLIT A - SPLIT B GO TO QA34b

QA34a To what extent do you agree or disagree with the following statement: The European Union helps to protect us from the negative effects of globalisation.

(READ OUT - ONE ANSWER ONLY)

(459)

Totally agree	1
Tend to agree	2
Tend to disagree	3
Totally disagree	4
DK	5

EB69.2 QA49a

ASK QA34b TO SPLIT B - SPLIT A GO TO QB1a

QA34b To what extent do you agree or disagree with the following statement: The European Union enables European citizens to better benefit from the positive effects of globalisation.

(READ OUT – ONE ANSWER ONLY)

(460)

Totally agree	1
Tend to agree	2
Tend to disagree	3
Totally disagree	4
DK	5

EB69.2 QA49b

ASK QC ONLY IN EU27

QC1 In 1989, the fall of the Berlin wall marked the end of the Iron Curtain that separated Eastern from Western Europe. For each of the following, please tell me to what extent it has, on balance, benefited or not from the fall of the Iron Curtain.

(SHOW CARD WITH SCALE - ONE ANSWER PER LINE)

	(READ OUT)	Benefited to a great extent	Benefited to some extent	Not really benefited	Not at all benefited	DK
(504)	1 The European Union	1	2	3	4	5
(505)	2 (OUR COUNTRY)	1	2	3	4	5
(506)	3 Yourself personally	1	2	3	4	5

NEW

QC2 Since 2004 the European Union enlarged from 15 to 27 countries. Overall, how would you judge this enlargement of the European Union?

(READ OUT - ONE ANSWER ONLY)

It has strengthened the European Union	(507) 1
It has weakened the European Union	2
DK	3

NEW

QC3 Personally, regarding the areas where the European Union can take decisions, which opinion comes closest to your view?

(READ OUT - ONE ANSWER ONLY)

There are too many areas where the EU can take decisions	(508) 1
The are not enough areas where the EU can take decisions	2
The number of areas where the EU can take decisions is about right (SPONTANEOUS)	3
DK	4

NEW

Let's talk about another topic.

ASK QE ONLY TO EU27

QE1 In August this year, armed conflict broke out between Russia and Georgia. Have you heard or read about this conflict?

(READ OUT - ONE ANSWER ONLY)

	(698)
Yes, and you know exactly what it was about	1
Yes, but you don't know really what it was about	2
No	3
DK	4

NEW

QE2 Continuing tensions in one region of Georgia, South Ossetia led to open conflict between the armed forces of Georgia and Russia. In your opinion, which of the following played the most important role in bringing the conflict to an end?

(READ OUT – ROTATE – ONE ANSWER ONLY)

	(699)
The United Nations	1
NATO	2
The European Union	3
The USA	4
The OSCE	5
None of these (SPONTANEOUS)	6
Other (SPONTANEOUS - SPECIFY)	7
DK	8

NEW

ASK QE2o IF "OTHERS", CODE 7 IN QE2

QE2o Which else?

10 2 (700,701-720)

NEW

QE3 Do you think that this conflict could have an impact on the security of energy supply in the European Union?

(READ OUT – ONE ANSWER ONLY)

	(721)
Yes, to a great deal	1
Yes, to some extent	2
No, not really	3
No, not at all	4
DK	5

NEW

ASK IN ALL THE COUNTRIES

ASK D15b IF "NOT DOING ANY PAID WORK CURRENTLY", CODES 1 to 4 in D15a

D15a What is your current occupation?

D15b Did you do any paid work in the past? What was your last occupation?

	(722-723)	(724-725)
	D15a	D15b
	CURRENT OCCUPATION	LAST OCCUPATION
NON-ACTIVE		
Responsible for ordinary shopping and looking after the home, or without any current occupation, not working	1	1
Student	2	2
Unemployed or temporarily not working	3	3
Retired or unable to work through illness	4	4
SELF EMPLOYED		
Farmer	5	5
Fisherman	6	6
Professional (lawyer, medical practitioner, accountant, architect, etc.)	7	7
Owner of a shop, craftsmen, other self-employed person	8	8
Business proprietors, owner (full or partner) of a company	9	9
EMPLOYED		
Employed professional (employed doctor, lawyer,	10	10

accountant, architect)		
General management, director or top management (managing directors, director general, other director)	11	11
Middle management, other management (department head, junior manager, teacher, technician)	12	12
Employed position, working mainly at a desk	13	13
Employed position, not at a desk but travelling (salesmen, driver, etc.)	14	14
Employed position, not at a desk, but in a service job (hospital, restaurant, police, fireman, etc.)	15	15
Supervisor	16	16
Skilled manual worker	17	17
Other (unskilled) manual worker, servant	18	18
Never did any paid work	19	19

EB69.2 D15a D15b

Let's move on to another topic.

ASK QG ONLY IN EU27

QG1 The European Union has a budget that is spent on a wide range of different activities and investments, across all Member States and outside the European Union. Generally speaking, thinking about the European Union budget, would you say that...?

(SHOW CARD – READ OUT – ONE ANSWER ONLY)

	(887)
You have heard of it, and you are very familiar with it	1
You have heard of it, but you are not very familiar with it	2
You have never heard of the EU budget	3
DK	4

NEW

QG2a On which of the following do you think most of the European Union budget is spent? Firstly? (M)

(SHOW CARD - READ OUT - ROTATE - ONE ANSWER ONLY)

	(888-889)
Economic growth (N)	1
Scientific research	2
Education and training (N)	3
Energy issues (N)	4
Transport (N)	5
Climate change and environmental protection (N)	6
Agriculture and rural development (M)	7
Regional investment (M)	8

Assistance to EU neighbours, including candidate countries (N)	9
Development and humanitarian aid to countries outside the EU (if necessary, explain that candidate countries are countries that are officially candidates for accessing the EU) (N)	10
Defence and security (N)	11
Immigration issues (N)	12
Employment and social affairs (M)	13
Public health (N)	14
Culture and media (N)	15
Administrative and personnel costs, buildings	16
None of these (SPONTANEOUS)	17
Other (SPONTANEOUS)	18
DK	19

EB66.1 QA28 TREND MODIFIED

QG2b Any others?

(SHOW CARD - READ OUT - ROTATE - MAX. 3 ANSWERS)

	(890-908)
Economic growth	1,
Scientific research	2,
Education and training	3,
Energy issues	4,
Transport	5,
Climate change and environmental protection	6,
Agriculture and rural development	7,
Regional investment	8,
Assistance to EU neighbours, including candidate countries (if necessary, explain that candidate countries are countries that are officially candidates for accessing the EU)	9,
Development and humanitarian aid to countries outside the EU	10,
Defence and security	11,
Immigration issues	12,
Employment and social affairs	13,
Public health	14,
Culture and media	15,
Administrative and personnel costs, buildings	16,
None of these (SPONTANEOUS)	17,
Other (SPONTANEOUS)	18,
DK	19,

NEW

QG3a And on which of the following would you like European Union budget to be spent? Firstly?

(SHOW CARD - READ OUT - ROTATE - ONE ANSWER ONLY)

	(909-910)
Economic growth	1
Scientific research	2
Education and training	3
Energy issues	4
Transport	5
Climate change and environmental protection	6
Agriculture and rural development	7
Regional investment	8
Assistance to EU neighbours, and to candidate countries	9
Development and humanitarian aid to countries outside the EU (if necessary: countries that are officially candidates for accessing the EU)	10
Defence and security	11
Immigration issues	12
Social affairs and employment	13
Public health	14
Culture and media	15
Administrative and personnel costs, buildings	16
None of these (SPONTANEOUS)	17
Other (SPONTANEOUS)	18
DK	19

NEW

QG3b Any others?

(SHOW CARD - READ OUT - ROTATE - MAX. 3 ANSWERS)

	(911-929)
Economic growth	1,
Scientific research	2,
Education and training	3,
Energy issues	4,
Transport	5,
Climate change and environmental protection	6,
Agriculture and rural development	7,
Regional investment	8,
Assistance to EU neighbours, and to candidate countries (if necessary: countries that are officially candidates for accessing the EU)	9,
Development and humanitarian aid to countries outside the EU	10,
Defence and security	11,
Immigration issues	12,
Social affairs and employment	13,
Public health	14,
Culture and media	15,
Administrative and personnel costs, buildings	16,

None of these (SPONTANEOUS)	17,
Other (SPONTANEOUS)	18,
DK	19,

NEW

DEMOGRAPHICS

D1 In political matters people talk of "the left" and "the right". How would you place your views on this scale?

(SHOW CARD) - (INT.: DO NOT PROMPT - IF CONTACT HESITATES, TRY AGAIN)

(977-978)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Left									Right
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Refusal (SPONTANEOUS)	11
-----------------------	----

DK	12
----	----

EB69.2 D1

NO QUESTIONS D2 TO D6

D7 Could you give me the letter which corresponds best to your own current situation?

(SHOW CARD - READ OUT - ONE ANSWER ONLY)

(979-980)

Married	1
Remarried	2
Unmarried, currently living with partner	3
Unmarried, having never lived with a partner	4
Unmarried, having previously lived with a partner, but now on my own	5
Divorced	6
Separated	7
Widowed	8
Other (SPONTANEOUS)	9
Refusal (SPONTANEOUS)	10

EB69.2 D7

D8 How old were you when you stopped full-time education?

(INT.: IF "STILL STUDYING", CODE '00' - IF "NO EDUCATION" CODE '01' - IF "REFUSAL" CODE '98' - IF "DK" CODE '99')

(981-

982)

--	--

EB69.2 D8

NO QUESTION D9

D10 Gender.

Male

Female

(983)

1

2

EB69.2 D10

D11 How old are you?

(984-

985)

--	--

EB69.2 D11

NO QUESTION D12 TO D14

QUESTIONS D15a&b ARE ASKED BEFORE QB

NO QUESTIONS D16 TO D24

D25 Would you say you live in a...?

(READ OUT)

Rural area or village

Small or middle sized town

Large town

DK

(986)

1

2

3

4

EB69.2 D25

NO QUESTIONS D26 TO D39

D40a Could you tell me how many people aged 15 years or more live in your household, yourself included?

(INT.: READ OUT - WRITE DOWN)

(987-

988)

--	--

EB69.2 D40a

D40b Could you tell me how many children less than 10 years old live in your household?

(INT.: READ OUT - WRITE DOWN)

(989-
990)

--	--

EB69.2 D40b

D40c Could you tell me how many children aged 10 to 14 years old live in your household?

(INT.: READ OUT - WRITE DOWN)

(991-
992)

--	--

EB69.2 D40c

D41 You personally, were you born...?

(SHOW CARD - READ OUT - ONE ANSWER ONLY)

	(993)
In (OUR COUNTRY)	1
In another Member Country of the European Union	2
In Europe, but not in a Member Country of the European Union	3
In Asia, in Africa or in Latin America	4
In Northern America, in Japan or in Oceania	5
Refusal (SPONTANEOUS)	6

EB69.2 D41

D42 Which of these proposals corresponds to your situation?

(SHOW CARD - READ OUT - ONE ANSWER ONLY)

	(994)
Your mother and your father were born in (OUR COUNTRY)	1
One of your parents was born in (OUR COUNTRY) and the other was born in another Member State of the EU	2
Your mother and your father were born in another Member State of the EU	3
One of your parents was born in (OUR COUNTRY) and the other was born outside of the EU	4
Your mother and your father were born outside the EU	5
One of your parents was born in another Member State of the EU and the other was born outside the EU (N)	6
DK\ Refusal (SPONTANEOUS)	7

EB69.2 D42

D43a Do you own a fixed telephone in your household?

D43b Do you own a personal mobile telephone?

	(995)	(996)
	D43a	D43b
	Fixed	Mobile
Yes	1	1
No	2	2

EB69.2 D43a D43b

D46 Which of the following goods do you have?

(SHOW CARD - READ OUT - MULTIPLE ANSWERS POSSIBLE)

	(997-1006)
Television	1,
DVD player	2,
Music CD player	3,
Computer	4,
An Internet connection at home	5,
A car	6,
An apartment\ a house which you have finished paying for	7,
An apartment\ a house which you are paying for	8,
None (SPONTANEOUS)	9,
DK	10,

EB69.2 D46

INTERVIEW PROTOCOLE

P1 DATE OF INTERVIEW

(1027-1028)

DAY

(1029-1030)

MONTH

EB69.2 P1

P2 TIME OF THE BEGINNING OF THE INTERVIEW

(INT.: USE 24 HOUR CLOCK)

(1031-1032)

HOUR

(1033-1034)

MINUTES

EB69.2 P2

P3 NUMBER OF MINUTES THE INTERVIEW LASTED

(1035-1037)

MINUTES

EB69.2 P3

P4 Number of persons present during the interview, including interviewer

(1038)

Two (interviewer and respondent)	1
Three	2
Four	3
Five or more	4

EB69.2 P4

P5 Respondent cooperation

(1039)

Excellent	1
Fair	2
Average	3
Bad	4

EB69.2 P5